CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
YVES BOT
prezentate la 11 septembrie 2007 [1]

1. „Domnule președinte,

Domnilor judecători,

Cauza care ne reține astăzi atenția privește aplicarea dispozițiilor pe care Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului [2] o consacră ajutoarelor. […]

[…]

[…], ceea ce este important […] este soluționarea problemei delimitării sistematice între, pe de o parte, interdicțiile prevăzute la articolul 4 litera (c) [CO] și, pe de altă parte, dispozițiile articolului 67 [CO]. Este vorba aici despre o problemă pe care, dumneavoastră o știți bine, domnilor, interpreții Tratatului CECO au încercat să o rezolve acum multă vreme. […]

[…]" [3]

2. Astfel cum procedase, înaintea sa, avocatul general Lagrange în Concluziile prezentate la 5 noiembrie 1960 în cauza De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate [4], avocatul general Roemer atrage atenția Curții asupra problemei delicate a delimitării domeniului de aplicare al articolelor 4 CO și, respectiv, 67 CO.

3. Articolul 4 litera (c) CO stabilește o interdicție de principiu a ajutoarelor de

1 — Limba originală: franceza.

2 — Tratatul CECO a fost semnat la Paris, la 18 aprilie 1951, de Regatul Belgiei, Republica Federală Germania, Republica Franceză, Republica Italiană, Marele Ducat al Luxemburgului și Regatul Țărilor de Jos. Acest tratat a intrat în vigoare la 23 iulie 1952 și a fost încheiat pentru o durată de 50 de ani. Acesta a expirat la 23 iulie 2002.

3 — Concluziile avocatului general Roemer prezentate la 10 iunie 1971 în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 6 iulie 1971, Țările de Jos/Comisia (59/70, Rec., p. 639).

4 — Hotărârea din 23 februarie 1961 (30/59, Rec., p. 1).

stat acordate întreprinderilor siderurgice și carbonifere. În ceea ce privește articolul 67 CO, acesta urmărește să prevină denaturările concurenței pe care le-ar putea genera anumite politici ale statelor membre.

4. În prezenta cauză, Curtea este invitată din nou să se pronunțe asupra domeniului de aplicare și aplicabilității fiecăreia dintre aceste două dispoziții. În opinia noastră, deși această chestiune juridică este dezbătută de multă vreme, Curtea nu a soluționat-o niciodată în mod explicit.

5. În prezenta acțiune, problema evidențiază două dificultăți cu care s-au confruntat fondatorii Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (denumită în continuare „CECO") în stabilirea și în punerea în aplicare a unui regim propriu de control al ajutoarelor de stat.

6. Prima dificultate rezultă din natura fundamental dinamică a pieței comune stabilite de Tratatul CECO. Astfel, interdicția de principiu a ajutoarelor de stat, stabilită la articolul 4 litera (c) CO, a trebuit să fie adaptată nevoilor unei politici care trebuia să facă față înainte de toate problemelor structurale ale economiei industriilor carboniferă și siderurgică. În acest scop, Comisia Comunităților Europene a adoptat diverse coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei [5].

7. A doua dificultate este legată de integrarea parțială realizată de Tratatul CECO. Prin semnarea acestuia, statele membre au abandonat competențele lor privind instituirea și funcționarea pieței siderurgice și carbonifere, însă acestea au păstrat competența politicii lor economice generale. Astfel, articolul 67 CO permitea stabilirea unei coordonări între aceste politici diferite cu scopul de a proteja piața comună împotriva oricărei denaturări a concurenței. Crearea Comunității Economice Europene (CEE) [6] la 25 martie 1957 a schimbat datele problemei. Stabilirea acestei noi comunități a ridicat problema coexistenței acestor două ordini juridice, CECO și CE, și problema coordonării sistemelor acestora de control al ajutoarelor de stat.

8. Această acțiune ridică de asemenea o altă problemă, de principiu, întrucât aceasta depășește diferențele dintre regimurile CECO și CE de control al ajutoarelor de stat. Problema este legată de respectarea principiului securității juridice și al protecției încrederii legitime atunci când Comisia

5 — În argumentele care urmează, vom preciza semnificația unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei.

6 — Devenită Comunitatea Europeană (CE) în temeiul Tratatului privind Uniunea Europeană.

dispune ca autoritățile naționale să recupereze ajutoarele care au fost acordate ilegal unei întreprinderi.

9. În prezenta cauză, autoritățile germane au adoptat, la 5 august 1971, o lege care are ca obiect contribuția la dezvoltarea zonei aflate de-a lungul frontierei cu fosta Republica Democrată Germană și cu fosta Republică Cehoslovacă (denumită în continuare „Zonenrandgebiet”) [7]. Această lege prevede facilitățile fiscale în favoarea investițiilor efectuate de întreprinderi în regiunile situate în această zonă. Respectiva lege, precum și modificările sale ulterioare au fost aprobate de Comisie în temeiul articolelor 87 CE și 88 CE.

10. Întreprinderea siderurgică Salzgitter AG – Stahl und Technologie [8] a beneficiat de amortizări derogatorii și de rezerve scutite de impozit în temeiul ZRFG [9]. Prin Decizia 2000/797/CECO [10], Comisia a declarat că ajutoarele în litigiu constituiau ajutoare de stat incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului (articolul 1) și a dispus ca Republica Federală Germania să recupereze ajutoarele acordate ilegal întreprinderii Salzgitter (articolele 2 și 3).

11. Această decizie a făcut obiectul unei acțiuni în anulare introdusă de Salzgitter în fața Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene. În Hotărârea pronunțată la 1 iulie 2004, Salzgitter/Comisia [11], Tribunalul a anulat în parte decizia în litigiu, considerând că Comisia nu putea solicita restituirea ajutoarelor acordate întreprinderii beneficiare fără a încălca principiul securității juridice.

12. Această hotărâre face în prezent obiectul a două recursuri.

13. Recursul principal este introdus de Comisie și urmărește anularea hotărârii atacate, în măsura în care acesta a anulat dispozițiile deciziei în litigiu privind rambursarea ajutoarelor în cauză. Acesta ridică trei probleme.

14. Prima problemă se referă la claritatea cadrului juridic aplicabil și în special la obligația de notificare a acestor ajutoare.

7 — Zonenrandförderungsgesetz, denumită în continuare „ZRFG”.

8 — Denumită în continuare „Salzgitter” sau „întreprinderea beneficiară”.

9 — Denumite în continuare „ajutoarele în litigiu” sau „ajutoarele în cauză”.

10 — Decizia din 28 iunie 2000 privind ajutorul de stat acordat de Germania în favoarea Salzgitter AG, Preussag Stahl AG și a filialelor siderurgice ale grupului, în prezent regrupate sub denumirea de Salzgitter AG — Stahl und Technologie (SAG) (JO L 323, p. 5, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

11 — T-308/00, Rec., p. II-1933 (denumită în continuare „hotărârea atacată”).

15. A doua problemă privește comportamentul adoptat de Comisie în cadrul sarcinii de control al ajutoarelor de stat. Se ridică problema dacă, în exercitarea responsabilităților sale administrative, această instituție nu și-a îndeplinit obligația de diligență care îi revine prin faptul că nu a constatat, cu ocazia examinării documentelor comunicate de întreprinderea beneficiară, lipsa notificării ajutoarelor în cauză și prin faptul că nu a luat nicio măsură cu privire la acest aspect.

16. A treia problemă privește respectarea principiului securității juridice și al protecției încrederii legitime în cazul în care Comisia dispune recuperarea ajutoarelor acordate ilegal. Se ridică problema dacă, în circumstanțele particulare ale prezentei cauze subliniate de Tribunal, Comisia putea solicita în mod legitim restituirea ajutoarelor în cauză fără a încălca principiul securității juridice. Curtea trebuie să se pronunțe în special asupra problemei dacă actele sau comportamentul Comisiei au putut conferi întreprinderii care beneficiază de ajutor o încredere legitimă de natură să împiedice Comisia să impună Republicii Federale Germania dispunerea restituirii ajutoarelor și întreprinderii Salzgitter, rambursarea acestora.

17. Recursul incident este introdus de Salzgitter și are ca obiect anularea hotărârii atacate, în măsura în care acesta a respins motivele sale de anulare privind calificarea ajutoarelor în cauză și compatibilitatea acestora cu piața comună. Republica Federală Germania intervine în susținerea acestui recurs.

18. În cadrul respectivului recurs, Salzgitter contestă analiza Tribunalului cu privire la domeniul de aplicare și la aplicabilitatea articolelor 4 CO și 67 CO. Curții i se cere să stabilească în special dacă articolul 4 litera (c) CO este aplicabil unui ajutor acordat unei întreprinderi siderurgice atunci când acesta se încadrează într-o schemă generală de ajutoare care a fost aprobată anterior de Comisie în temeiul Tratatului CE sau dacă punerea în aplicare a acestei măsuri intră în domeniul de aplicare al articolului 67 CO.

19. În prezentele concluzii, vom propune, în primul rând, respingerea recursului incident al Salzgitter. Vom explica de ce Tribunalul nu a comis, în opinia noastră, nicio eroare de drept prin faptul că a considerat, pe de o parte, că Comisia se putea baza în mod legitim pe articolul 4 litera (c) CO pentru a declara ajutoarele în cauză incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului și, pe de altă parte, că aceasta își îndeplinise în întregime obligația de motivare în cadrul deciziei în litigiu.

20. În al doilea rând, vom propune Curții să admită recursul principal introdus de Comisie. Astfel, prin argumentele următoare, vom arăta că Tribunalul a comis o eroare de

drept prin faptul că a hotărât că obligația de notificare a ajutoarelor în cauză nu reieșea clar din cadrul juridic aplicabil. Vom explica de ce considerăm că această obligație era clară și necondiționată și de ce decizia în litigiu, în măsura în care dispunea recuperarea ajutoarelor în cauză, nu încălca nici principiul securității juridice, nici principiul protecției încrederii legitime a întreprinderii beneficiare.

21. Având în vedere aceste elemente, vom prezenta Curții consecințele care trebuie deduse din această eroare de drept în prezenta cauză.

I — Cadrul juridic

22. Tratatul CECO interzice, în principiu, acordarea ajutoarelor de stat întreprinderilor siderurgice. Acesta prevede, la articolul 4 litera (c), că sunt incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului și, în consecință, interzise în condițiile prevăzute de tratatul menționat „subvențiile sau ajutoarele acordate de state sau redevențele speciale impuse de acestea, sub orice formă”.

23. Articolul 67 CO are următorul cuprins:

„(1) Orice acțiune a unui stat membru care este de natură să producă urmări semnificative asupra condițiilor de concurență în industriile cărbunelui și oțelului trebuie comunicată [Comisiei] de către guvernul interesat.

(2) Dacă o astfel de acțiune este de natură să creeze, prin creșterea semnificativă, altfel decât printr-o modificare a randamentelor, a diferențelor costurilor de producție, dezechilibre grave, [Comisia], după consultarea Comitetului Consultativ și a Consiliului, poate lua următoarele măsuri:

— dacă acțiunea acestui stat membru presupune efecte prejudiciabile pentru întreprinderile din domeniul cărbunelui sau al oțelului aflate pe teritoriul său, [Comisia] poate autoriza acest stat membru să le acorde un ajutor ale cărui valoare, condiții și durată sunt stabilite în acord cu aceasta. […]

— dacă acțiunea acestui stat membru presupune efecte prejudiciabile pentru întreprinderile din domeniul cărbunelui sau al oțelului aflate pe teritoriul altor state, [Comisia] îi adresează o

recomandare în vederea remedierii acestora prin măsurile pe care statul membru le va considera cele mai compatibile cu propriul său echilibru economic.

(3) Dacă acțiunea acestui stat reduce diferențele de costuri de producție prin acordarea unui avantaj special sau prin impunerea unor redevențe speciale întreprinderilor din domeniul cărbunelui sau al oțelului aflate pe teritoriul său în comparație cu celelalte industrii ale aceleiași țări, [Comisia] este abilitată, după consultarea Comitetului Consultativ și a Consiliului, să adreseze acestui stat recomandările necesare."

24. Potrivit articolului 95 primul paragraf CO, Comisia poate adopta, în urma avizului conform al Consiliului, hotărând în unanimitate, și după consultarea Comitetului Consultativ, o decizie sau o recomandare „în toate cazurile neprevăzute în [...] tratat, în care [această] decizie sau [această] recomandare [...] pare necesară pentru a realiza, în funcționarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului, conform dispozițiilor articolului 5, unul dintre obiectivele Comunității, astfel cum sunt definite la articolele 2, 3 și 4". În temeiul articolului 95 al doilea paragraf CO, respectiva decizie sau respectiva recomandare, adoptată în aceeași formă, poate stabili sancțiunile aplicabile.

25. În plus, articolul 95 al treilea paragraf CO prevede că, „în cazul în care dificultăți neprevăzute, survenite în procesul de aplicare a [...] tratatului, sau o schimbare profundă a condițiilor economice sau tehnice care afectează direct piața comună a cărbunelui și a oțelului fac necesară o adaptare a normelor privind exercitarea de către [Comisie] a competențelor care îi sunt atribuite, pot fi aduse modificări corespunzătoare tratatului, fără ca acestea să poată aduce atingere dispozițiilor articolelor 2, 3 și 4 sau raportului prerogativelor atribuite [Comisiei] și, respectiv, celorlalte instituții ale Comunității". În temeiul articolului 95 al patrulea paragraf CO, aceste modificări fac obiectul propunerilor stabilite de comun acord de Comisie și de Consiliu și sunt supuse avizului Curții.

26. În temeiul articolului 95 primul și al doilea paragraf CO, Comisia a adoptat o serie de șase decizii, cu aplicabilitate generală, cunoscute sub denumirea „coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei".

27. Aceste coduri aveau ca obiectiv să răspundă crizei pe care o traversa sectorul siderurgiei comunitare prin autorizarea acordării unor ajutoare de stat întreprinderilor siderurgice în cazuri enumerate limitativ, derogând astfel de la interdicția strictă și absolută prevăzută la articolul 4 litera (c) CO.

Codurile respective au făcut deja obiectul unor adaptări succesive, în funcție de dificultățile conjuncturale ale pieței.

28. Aceste coduri stabilesc condițiile în care un stat membru poate acorda siderurgiei ajutoare compatibile cu buna funcționare a pieței comune. Acestea definesc noțiunea de ajutoare acordate industriei siderurgice, stabilesc condițiile de acordare și prevăd norme procedurale în ceea ce privește notificarea acestor ajutoare Comisiei. Ajutoarele care nu intră în domeniul de aplicare al unuia dintre aceste coduri rămân supuse interdicției de principiu prevăzute la articolul 4 litera (c) CO.

29. Primul cod privind ajutoarele acordate siderurgiei a fost instituit prin Decizia nr. 257/80/CECO a Comisiei [12]. Acesta era aplicabil până la 31 decembrie 1981. Conform celui de al patrulea considerent al acestui prim cod, obiectivul său era punerea în aplicare a unei scheme care să autorizeze acordarea de ajutoare specifice siderurgiei în cazuri definite limitativ, aplicarea schemelor de ajutoare generale și regionale siderurgiei rămânând totuși supusă controlului Comisiei în temeiul articolului 67 CO, precum și al articolelor 87 CE și 88 CE [13].

30. Primul cod a fost înlocuit de al doilea cod privind ajutoarele acordate siderurgiei, instituit prin Decizia nr. 2320/81/CECO a Comisiei [14], aplicabil până la 31 decembrie 1985. Al doilea cod stabilește reguli mai stricte care prevăd eliminarea progresivă a ajutoarelor. Acesta pune în aplicare un sistem comunitar global care garantează un tratament uniform al „tuturor ajutoarelor acordate siderurgiei finanțate de un stat membru sau prin intermediul unor resurse de stat, sub orice formă, indiferent dacă acestea sunt sau nu sunt specifice” [15]. [traducere neoficială]

31. La 1 ianuarie 1986 a intrat în vigoare al treilea cod privind ajutoarele acordate siderurgiei [16]. Comisia impută Republicii Federale Germania că, începând cu această dată, a acordat ajutoarele în cauză.

32. În temeiul articolului 1 alineatul (1) din acest al treilea cod, „toate ajutoarele acordate siderurgiei, finanțate de un stat membru, precum și de colectivitățile teritoriale sau prin intermediul resurselor de stat, sub

12 — Decizia din 1 februarie 1980 de instituire a normelor comunitare pentru ajutoarele specifice siderurgiei (JO L 29, p. 5, denumită în continuare „primul cod”).

13 — A se vedea de asemenea articolul 1 din primul cod.

14 — Decizia din 7 august 1981 de instituire a normelor comunitare pentru ajutoarele acordate siderurgiei (JO L 228, p. 14), astfel cum a fost modificată prin Decizia nr. 1018/85/CECO a Comisiei din 19 aprilie 1985 (JO L 110, p. 5, denumită în continuare „al doilea cod”).

15 — A se vedea articolul 1 alineatul (1) din al doilea cod.

16 — Decizia nr. 3484/85/CECO a Comisiei din 27 noiembrie 1985 de instituire a normelor comunitare pentru ajutoarele acordate siderurgiei (JO L 340, p. 1, denumită în continuare „al treilea cod”).

orice formă și indiferent dacă sunt sau nu sunt specifice, nu pot fi considerate ajutoare comunitare și, prin urmare, compatibile cu buna funcționare a pieței comune, decât dacă acestea respectă dispozițiile articolelor 2-5[17]". [traducere neoficială]

33. Articolul 6 alineatul (1) din codul respectiv are următorul cuprins:

„Comisia este informată în timp util pentru a-și prezenta observațiile cu privire la proiectele care au ca obiect instituirea sau modificarea ajutoarelor prevăzute la articolele 2-5. Aceasta este informată, în aceleași condiții, referitor la proiectele având ca obiect aplicarea în sectorul siderurgic a schemelor de ajutoare cu privire la care Comisia s-a pronunțat deja în temeiul dispozițiilor Tratatului CEE. […]"

34. Conform articolului 6 alineatul (2) din al treilea cod, Comisia este informată de asemenea cu privire la orice proiect de intervenții financiare (precum participațiile, infuziile de capital sau măsurile similare) ale statelor membre, ale colectivităților teritoriale sau ale organismelor care utilizează în acest scop resurse ale statului în beneficiul întreprinderilor siderurgice. Comisia stabilește dacă aceste intervenții conțin elemente de ajutor și apreciază, dacă este cazul, compatibilitatea acestora cu articolele 2-5 ale celui de al treilea cod.

35. La expirarea celui de al treilea cod menționat, la 31 decembrie 1988, au intrat în vigoare al patrulea și al cincilea cod privind ajutoarele acordate siderurgiei [18].

36. Asemenea celui de al treilea cod, aceste coduri sunt aplicabile tuturor tipurilor de ajutoare acordate siderurgiei, finanțate de un stat membru, indiferent dacă sunt sau nu sunt specifice. Aceste coduri prevăd norme procedurale identice în ceea ce privește notificarea măsurilor financiare pe care statele membre intenționează să le adopte în favoarea întreprinderilor din sectorul siderurgic.

37. Codul privind ajutoarele acordate siderurgiei aplicabil în momentul în care Comisia a demarat procedura este cel de al șaselea și ultimul din serie. Acesta a fost instituit prin Decizia nr. 2496/96/CECO a Comisiei [19].

17 — Articolele 2-5 din al treilea cod precizează condițiile de acordare a ajutoarelor pentru cercetare și dezvoltare, a ajutoarelor în favoarea protecției mediului, a ajutoarelor pentru închiderea instalațiilor siderurgice și, respectiv, a ajutoarelor regionale pentru investiții.

18 — Decizia nr. 322/89/CECO a Comisiei din 1 februarie 1989 de instituire a normelor comunitare pentru ajutoarele acordate siderurgiei (JO L 38, p. 8, denumită în continuare „al patrulea cod"), și Decizia nr. 3855/91/CECO a Comisiei din 27 noiembrie 1991 de instituire a normelor comunitare pentru ajutoarele acordate siderurgiei (JO L 362, p. 57, denumită în continuare „al cincilea cod").

19 — Decizia din 18 decembrie 1996 de instituire a normelor comunitare pentru ajutoarele acordate siderurgiei (JO L 338, p. 42, denumită în continuare „al șaselea cod").

Codul respectiv a fost aplicabil de la 1 ianuarie 1997 până la 22 iulie 2002.

38. Articolul 1 din acest al șaselea cod, intitulat „Principii", prevede:

„(1) Ajutoarele acordate siderurgiei finanțate de un stat membru, de colectivitățile teritoriale sau prin intermediul resurselor statului, sub orice formă și indiferent dacă acestea sunt sau nu sunt specifice, pot fi considerate ajutoare comunitare și, prin urmare, compatibile cu buna funcționare a pieței comune doar în cazul în care respectă dispozițiile articolelor 2-5[[20]].

[…]

(3) Ajutoarele avute în vedere de prezenta decizie nu pot fi acordate decât după finalizarea procedurilor prevăzute la articolul 6 și nu pot determina nicio plată după data de 22 iulie 2002". [traducere neoficială]

39. Articolul 6 din codul respectiv, denumit „Procedura", prevede că orice proiect având ca obiect instituirea ajutoarelor menționate la articolele 2-5 ale aceluiași cod și orice proiect de transfer de resurse publice în beneficiul întreprinderilor siderurgice trebuie să fie notificate Comisiei, care evaluează compatibilitatea acestora cu piața comună. În temeiul articolului 6 alineatul (4) primul paragraf din al șaselea cod, măsurile proiectate nu pot fi puse în aplicare decât cu aprobarea Comisiei și conform condițiilor stabilite de aceasta.

40. Articolul 6 alineatul (5) din al șaselea cod prevede că, în cazul în care, după o examinare preliminară, consideră că o intervenție financiară poate constitui un ajutor de stat sau în cazul în care are îndoieli cu privire la compatibilitatea acestui ajutor cu dispozițiile codului respectiv, Comisia informează statul membru în cauză cu privire la aceasta și invită părțile interesate și celelalte state membre să îi prezinte observațiile lor. Dacă, după ce a primit aceste observații și după ce a dat statului membru ocazia de a răspunde la acestea, Comisia constată că măsura în cauză constituie un ajutor incompatibil cu normele respectivului cod, aceasta adoptă o decizie în termen de maximum trei luni de la primirea informațiilor necesare pentru a-i permite evaluarea ajutorului în cauză. În cazul în care un stat membru nu se conformează deciziei respective, se aplică dispozițiile articolului 88 CE.

41. După expirarea Tratatului CECO, la 23 iulie 2002, evaluarea ajutoarelor acordate întreprinderilor siderurgice, precum și întreprinderilor carbonifere intră sub incidența normelor Tratatului CE.

20 — Articolele 2-5 din acest cod precizează condițiile de acordare a ajutoarelor pentru cercetare și dezvoltare, a ajutoarelor în favoarea protecției mediului, a ajutoarelor pentru închiderea instalațiilor siderurgice și, respectiv, a ajutoarelor regionale prevăzute de scheme generale în favoarea întreprinderilor situate în Grecia.

II — Situația de fapt

42. Salzgitter este o întreprindere siderurgică ce intră în domeniul de aplicare al Tratatului CECO [21].

A — *Măsurile fiscale stabilite prin ZRFG*

43. În Germania, ZRFG a fost adoptată la 5 august 1971.

44. Această lege, la fel ca modificările sale ulterioare, a fost aprobată de Comisie după verificarea dispozițiilor sale în lumina articolelor 87 CE și 88 CE [22]. Legea respectivă se aplica tuturor sectoarelor economiei. Prin urmare, era vorba despre o schemă generală de ajutoare nespecifice sectorului cărbunelui și al oțelului. ZRFG a expirat în 1995.

45. Articolul 3 din această lege prevedea facilități fiscale sub forma unor amortizări derogatorii și a unor rezerve scutite de impozit pentru investițiile efectuate în orice sediu al unei întreprinderi situat în Zonenrandgebiet. Amortizările derogatorii permiteau întreprinderilor beneficiare să înregistreze în bilanțul acestora amortizări, aferente investițiilor subvenționabile, mai mari în raport cu dreptul comun, în primul an sau în primii ani după realizarea investițiilor respective ale întreprinderilor. Acest lucru genera pentru aceste întreprinderi o bază de impozitare redusă și, prin urmare, mai multe lichidități pentru primul an sau pentru primii ani după realizarea investițiilor, acordându-le un avantaj de trezorerie. Un avantaj similar era obținut de asemenea de întreprinderi prin intermediul rezervelor scutite de impozit. Amortizările derogatorii și rezervele scutite de impozit nu erau totuși cumulabile.

46. Articolul 3 din ZRFG se aplica fără distincție tuturor sectoarelor de activitate, tuturor tipurilor de investiții, indiferent dacă erau mobiliare sau imobiliare, și tuturor întreprinderilor, fără a face distincție în funcție de mărime, de activitate sau de sediu. Cu toate acestea, o condiție obligatorie pentru a beneficia de măsurile prevăzute la acest articol era ca sediile în care au fost efectuate investițiile să fie situate în Zonenrandgebiet.

21 — În temeiul articolului 80 CO, întreprinderile care intră sub incidența competenței Comunității sunt cele care desfășoară o activitate de producție în domeniul cărbunelui și al oțelului. În prezenta cauză, Salzgitter fabrică produse menționate în anexa I la Tratatul CECO.

22 — JO 1993, C 3, p. 3.

B — *Deschiderea procedurii de examinare prevăzute la articolul 6 alineatul (5) din al șaselea cod și adoptarea deciziei în litigiu*

47. După ce a descoperit în rezultatele financiare anuale ale Preussag Stahl AG, una dintre societățile actualului grup Salzgitter, că, în perioada 1986-1995, îi fuseseră acordate mai multe ajutoare în temeiul articolului 3 din ZRFG, Comisia, prin scrisoarea din 3 martie 1999, a informat Republica Federală Germania cu privire la decizia sa de a deschide procedura prevăzută la articolul 6 alineatul (5) din al șaselea cod privind subvențiile prevăzute și acordate întreprinderii Salzgitter de acest stat membru [23].

48. La 28 iunie 2000, Comisia a adoptat decizia în litigiu în temeiul articolului 4 litera (c) CO și al celui de al șaselea cod.

49. La articolul 1 din această decizie, Comisia a constatat că ajutoarele acordate întreprinderii Salzgitter în temeiul articolului 3 din ZRFG, sub forma unor amortizări derogatorii și a unor rezerve scutite de impozit, pentru o bază subvenționabilă de 484 de milioane DEM și, respectiv, de 367 de milioane DEM, constituie ajutoare de stat incompatibile cu piața comună.

50. Conform articolelor 2 și 3 din decizia menționată, Comisia a dispus ca Republica Federală Germania să recupereze respectivele ajutoare de la Salzgitter.

III — Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

51. Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 21 septembrie 2000, Salzgitter a introdus o acțiune în anulare împotriva deciziei în litigiu. Prin Ordonanța din 29 martie 2001 a președintelui Camerei a patra extinse a Tribunalului [24], a fost admisă intervenția Republicii Federale Germania în susținerea concluziilor întreprinderii Salzgitter.

52. În susținerea acțiunii sale, întreprinderea beneficiară invoca opt motive de anulare. Tribunalul a examinat primul, al doilea și al treilea motiv, după care a anulat în parte decizia în litigiu.

53. *Prin intermediul primului motiv,* Salzgitter imputa Comisiei că a calificat în mod

23 — JO C 113, p. 9.

24 — Salzgitter/Comisia (T-308/00).

eronat amortizările derogatorii și rezervele scutite de impozit prevăzute la articolul 3 din ZRFG ca ajutoare de stat. Tribunalul a respins acest motiv, considerând că ajutoarele în cauză constituiau efectiv ajutoare de stat, conform articolului 4 litera (c) CO.

54. *Prin intermediul celui de al doilea motiv,* Salzgitter imputa Comisiei că a comis o greșeală în interpretarea articolului 4 litera (c) CO și a articolului 67 CO și în special în aprecierea domeniului de aplicare al acestora. Tribunalul a respins acest motiv, pentru motivarea prezentată la punctele 103-118 din hotărârea atacată. După ce a subliniat, în temeiul jurisprudenței Curții, domeniul de aplicare al fiecăreia dintre aceste dispoziții, Tribunalul a amintit că articolul 4 litera (c) CO și articolul 67 CO vizează două domenii diferite, acest din urmă articol neaparținând domeniului ajutoarelor de stat.

55. La punctele 112-115 din hotărârea atacată, Tribunalul a subliniat ulterior că incertitudinile legate de evoluțiile practicii decizionale a Comisiei nu modifică această stare de fapt. Tribunalul precizează în special la punctul 115 din hotărârea atacată că, deși, începând cu al doilea cod, codurile vizează toate ajutoarele acordate siderurgiei, indiferent dacă acestea sunt sau nu sunt specifice sectorului cărbunelui și al oțelului, această precizare are ca obiect numai să restituie articolului 4 litera (c) CO domeniul său de aplicare inițial, întrucât acesta nu stabilește nicio distincție între tipurile de ajutoare pe care le interzice.

56. La punctul 117 din hotărârea atacată, Tribunalul s-a pronunțat în sensul că, în decizia în litigiu, Comisia considerase în mod corect că numai articolul 4 litera (c) CO era aplicabil, iar nu și articolul 67 CO și, la punctul 118 din hotărârea atacată, acesta a respins al doilea motiv.

57. *Prin intermediul celui de al treilea motiv,* Salzgitter imputa Comisiei că nu a examinat din oficiu, în sensul articolului 95 CO, dacă ajutoarele în cauză puteau fi declarate compatibile cu piața comună. Tribunalul a respins acest motiv considerând, la punctele 136-147 din hotărârea atacată, că, în cadrul examinării aplicabilității articolului 95 CO, Comisia nu săvârșise nicio eroare vădită de apreciere.

58. *Prin intermediul celui de al patrulea și al celui de al cincilea motiv,* Salzgitter imputa Comisiei că a săvârșit erori de apreciere cu privire la calificarea anumitor proiecte de investiții. În cadrul celui de al *șaselea motiv*, aceasta susținea că și în definirea ratei de actualizare determinante Comisia săvârșise o eroare de apreciere. Tribunalul nu a examinat aceste motive.

59. *Pin intermediul celui de al șaptelea motiv,* Salzgitter considera că, prin faptul că a dispus ca Republica Federală Germania să recupereze ajutoarele declarate incompatibile cu piața comună, Comisia încălcase

principiul securității juridice. Tribunalul a considerat, mai întâi, la punctul 161 din hotărârea atacată, că lipsa unui termen de prescripție sau lipsa unei notificări prealabile a ajutoarelor în cauză nu excludea o încălcare, de către Comisie, a principiului securității juridice. Acesta a subliniat de asemenea, la punctul 163 din această hotărâre, că Salzgitter nu putea fi considerată responsabilă de lipsa notificării acestor ajutoare, în măsura în care întreprinderea beneficiară nu este interlocutorul instituțional al Comisiei în domeniul ajutoarelor de stat. În continuare, la punctele 165 și 166 din respectiva hotărâre, Tribunalul a amintit că, deși Curtea a admis efectiv că beneficiarul unui ajutor nu se poate prevala de o încredere legitimă în legalitatea ajutorului atunci când acesta a fost acordat cu încălcarea normelor de procedură, Salzgitter nu ar invoca, în speță, o încredere legitimă în legalitatea ajutorului, ci o încălcare a principiului securității juridice, care nu ar putea fi limitată la condițiile impuse pentru a conferi o încredere legitimă beneficiarului ajutoarelor.

60. După ce a amintit, la punctele 168-173 din hotărârea atacată, evoluția liniei de conduită adoptate de Comisie în cadrul primelor trei coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei, Tribunalul a statuat, la punctul 174 din această hotărâre:

„[…] situația care a decurs din adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod […] s-a caracterizat prin următoarele elemente de incertitudine și de lipsă de claritate, imputabile Comisiei:

— caracterul implicit al revocării parțiale – și, prin urmare, de natură insuficient de clară – al deciziei de a nu ridica obiecții conținute în Decizia Comisiei din [4 august 1971, denumită în continuare «Decizia Comisiei din 1971»];

— o ambiguitate cu privire la efectele revocării parțiale implicite a deciziei de a nu ridica obiecții menționate anterior în ceea ce privește problema dacă aplicarea ulterioară a articolului 3 din ZRFG trebuia să fie notificată [drept «proiect», în sensul articolului 6 din al treilea cod […]"

61. În continuare, Tribunalul a subliniat, la punctele 176-179 din hotărârea atacată, obligațiile speciale pe care Comisia le impusese întreprinderilor siderurgice cu scopul de a face față crizei din domeniu. Acestea trebuiau să comunice serviciilor Comisiei informații privind producția lor de oțel și investițiile lor în cadrul regimurilor de supraveghere puse în aplicare de Comisie. În această privință, Tribunalul a apreciat că există o legătură juridică între aceste regimuri diferite și a arătat că Comisia era în mod necesar în măsură să verifice, în momentul examinării documentelor transmise de întreprinderi, dacă menținerea sau dezvoltarea

capacităților de producție nu rezulta din ajutoare de stat neautorizate. În aceste condiții și având în vedere informațiile transmise de Salzgitter după anul 1988, Tribunalul a considerat că Comisia ar fi trebuit să observe și să constate lipsa unei notificări a ajutoarelor în cauză și să declanșeze o acțiune în acest sens. Acesta a amintit de asemenea că, în 1988, Comisia reexaminase schema de ajutoare prevăzută de ZRFG și adoptase o decizie de a nu ridica obiecții în cursul lunii decembrie 1988 în temeiul Tratatului CE.

62. La punctul 180 din hotărârea atacată, Tribunalul a dedus, prin urmare, următoarele:

„Situația incertă și lipsită de claritate descrisă la punctul 174 […], cumulată cu lipsa prelungită de reacție din partea Comisiei, în pofida faptului că avea cunoștință despre ajutoarele de care beneficiase [Salzgitter], a creat astfel, cu încălcarea obligației de diligență ce revine acestei instituții, o situație cu caracter echivoc pe care Comisia era obligată să o clarifice înainte de a putea întreprinde orice acțiune în scopul de a dispune restituirea ajutoarelor deja acordate (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 9 iulie 1970, Comisia/Franța, 26/69, Rec., p. 565, punctele 28-32)”.

63. La punctul 181 din hotărârea atacată, Tribunalul a constatat că o astfel de clarificare nu fusese efectuată de Comisie și, la punctul 182 din aceeași hotărâre, Tribunalul a concluzionat că aceasta nu putea solicita restituirea ajutoarelor acordate întreprinderii Salzgitter în perioada 1986-1995 fără a încălca principiul securității juridice.

64. În consecință, la punctul 183 din respectiva hotărâre, Tribunalul a admis al șaptelea motiv și a anulat articolele 2 și 3 din decizia în litigiu, în măsura în care acestea obligau Republica Federală Germania să recupereze ajutoarele acordate în mod ilegal întreprinderii Salzgitter.

65. În aceste condiții, Tribunalul a considerat, la punctul 184 din hotărârea atacată, că nu era necesar să se pronunțe asupra motivelor care urmăresc, în esență, diminuarea și calcularea cuantumurilor ajutoarelor care trebuie restituite. În plus, Tribunalul a respins al optulea motiv, întemeiat pe lipsa de motivare a deciziei în litigiu. Acesta a considerat, astfel, că controlul jurisdicțional pe care îl exercitase în cadrul examinării primelor trei motive invocate de Salzgitter demonstra suficient că această obligație fusese respectată de Comisie.

IV — Procedura în fața Curții și concluziile părților

66. Prin cererea introductivă depusă la grefa Curții la 23 septembrie 2004, Comisia

a formulat prezentul recurs. Aceasta solicită anularea hotărârii atacate, trimiterea cauzei în fața Tribunalului și, în sfârșit, obligarea întreprinderii Salzgitter la plata cheltuielilor de judecată.

67. Salzgitter solicită respingerea recursului. În plus, prin recursul său incident, aceasta solicită, pe de o parte, anularea hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul a respins în parte acțiunea acesteia în primă instanță și, pe de altă parte, anularea articolului 1 din decizia în litigiu. De asemenea, Salzgitter solicită Curții să oblige Comisia la plata cheltuielilor de judecată aferente celor două proceduri.

68. Republica Federală Germania, intervenientă în susținerea memoriului în răspuns și a recursului incident introdus de Salzgitter, solicită respingerea recursului principal, anularea hotărârii atacate în măsura în care aceasta a respins acțiunea întreprinderii Salzgitter în primă instanță și, în sfârșit, anularea articolului 1 din decizia în litigiu.

69. Recursurile introduse împotriva hotărârii atacate ridică, în esență, două probleme de drept.

70. În cadrul recursului principal, Comisia susține, în esență, că Tribunalul a comis o eroare de drept prin faptul că a statuat că aceasta încălcase principiul securității juridice atunci când a dispus ca Republica Federală Germania să recupereze ajutoarele acordate în mod necuvenit întreprinderii Salzgitter, având în vedere circumstanțele speciale ale cauzei.

71. În cadrul recursului incident, Salzgitter susține că Tribunalul a interpretat în mod eronat domeniul de aplicare și aplicabilitatea articolului 4 litera (1) CO și a articolelor 67 CO și 95 CO în scopul controlului jurisdicțional al deciziei în litigiu. În special, aceasta reproșează Tribunalului că a comis o eroare de drept prin faptul că a considerat că examinarea ajutoarelor în litigiu intra în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO.

72. În măsura în care problema ridicată prin recursul incident privește temeiul juridic al deciziei în litigiu, considerăm că aceasta trebuie examinată înaintea recursului principal.

V — Cu privire la recursul incident

73. În susținerea recursului incident, Salzgitter invocă două motive.

74. Prin primul motiv, Salzgitter contestă analiza Tribunalului privind legalitatea pe fond a deciziei în litigiu. Aceasta susține că, în hotărârea atacată, Tribunalul a interpretat în mod incorect articolul 4 litera (a) CO și articolele 67 CO și 95 CO.

75. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Salzgitter susține că Tribunalul a apreciat în mod eronat motivarea deciziei în litigiu cerută în temeiul articolului 5 al doilea paragraf a patra liniuță CO și al articolului 15 primul paragraf CO [25].

A — *Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o eroare de drept comisă în interpretarea articolului 4 litera (c) CO, a articolului 67 CO și a articolului 95 CO*

76. Primul motiv cuprinde trei aspecte întemeiate pe diverse erori de drept comise de Tribunal, în primul rând privind domeniul de aplicare și aplicabilitatea articolului 4 litera (c) CO și a articolului 67 CO, în al doilea rând privind întinderea competențelor Comisiei stabilită la articolul 95 CO și, în al treilea rând, privind prezentarea practicii decizionale a acesteia.

1. Cu privire la primul aspect al primului motiv, întemeiat pe o eroare de drept în legătură cu domeniul de aplicare și aplicabilitatea articolului 4 litera (c) CO și a articolului 67 CO

77. Prin intermediul primului aspect al primului motiv, Salzgitter consideră că Tribunalul a comis o eroare de drept prin faptul că a susținut că Comisia putea să se bazeze în mod valabil pe articolul 4 litera (c) CO în scopul evaluării ajutoarele în cauză [26].

a) Argumentele părților

78. În susținerea argumentării sale, Salzgitter face referire la jurisprudența Curții în temeiul căreia ajutoarele nespecifice din sectorul cărbunelui și al oțelului nu ar intra în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO. Aceasta privește în special Hotărârea din 10 mai 1960, Compagnie des hauts fourneaux et fonderies de Givors și alții/Înalta Autoritate [27], Hotărârile citate anterior De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate și Țările de Jos/Comisia și, în sfârșit, Hotărârea din 20 septembrie 2001, Banks [28]. Salzgitter contestă în egală măsură argumentul Comisiei conform căruia Hotărârea din 10 decembrie 1969, Comisia/Franța [29], ar stabili că ajutoarele nespecifice întreprinderilor siderurgice erau deja inter-

25 — Articolul 5 al doilea paragraf a patra liniuță CO prevede că „[Comunitatea] face publice motivele acțiunii sale și ia măsurile necesare pentru a asigura respectarea normelor prevăzute de [Tratatul CECO]”, iar articolul 15 primul paragraf CO precizează că „deciziile, recomandările și avizele [Comisiei] sunt motivate”.

26 — Punctele 97-112 din memoriul în răspuns și din recursul incident.

27 — 27/58-29/58, Rec., p. 501.

28 — C-390/98, Rec., p. I-6117.

29 — 6/69 și 11/69, Rec., p. 523.

zise de articolul 4 litera (c) CO înainte de adoptarea primului cod.

79. Republica Federală Germania susține analiza întreprinderii Salzgitter întemeindu-se, în primul rând, pe sistemul Tratatului CECO. Aceasta constată că redevențele și subvențiile care privesc în mod specific cărbunele și oțelul trebuiau să fie strict interzise de articolul 4 litera (c) CO, în timp ce articolul 67 CO era destinat să se aplice măsurilor de stat generale. Extinderea domeniului de aplicare al articolului 4 litera (c) CO la ajutoare nespecifice sectorului cărbunelui și al oțelului nu numai că ar încălca principiul de integrare parțială pe care se întemeiază Tratatul CECO, dar ar priva de asemenea articolul 67 CO de orice efect util.

80. În al doilea rând, Republica Federală Germania se întemeiază pe domeniul de aplicare al Tratatului CECO și al Tratatului CE. În timp ce controlul ajutoarelor prevăzut de Tratatul CE ar avea ca obiect, astfel cum rezultă din articolul 87 alineatul (3) literele (a)-(e) CE, măsurile generale de ajutor, Tratatul CECO ar organiza numai controlul ajutoarelor destinate sectorului cărbunelui și al oțelului. Prin urmare, a admite ca articolul 4 litera (c) CO să se aplice schemelor generale de ajutor ar însemna restrângerea domeniului de aplicare al Tratatului CE, precum și a competențelor de a acorda scutiri, conferite Comisiei prin articolul 87 CE.

81. Republica Federală Germania consideră că interpretarea pe care o propune nu slăbește controlul Comisiei asupra ajutoarelor de stat, în măsura în care repercusiunile asupra sectorului siderurgic și carbonifer al schemelor generale de ajutor ar fi evaluate în raport cu articolele 87 CE și 88 CE, precum și cu articolul 67 CO.

82. Prin urmare, având în vedere aceste elemente diferite, Republica Federală Germania susține că concepția juridică propusă de Comisie începând cu al treilea cod este eronată și că dispozițiile respectivului cod sunt incompatibile cu articolul 4 litera (c) CO și cu articolul 67 CO.

83. Comisia consideră, în esență, că articolul 67 CO nu se aplică ajutoarelor de stat. Această dispoziție ar acoperi numai măsurile generale pe care statele membre le pot adopta în cadrul politicii lor economice și sociale sau măsurile sectoriale care nu țin în mod specific de industria siderurgică sau carboniferă. În ceea ce privește articolul 4 litera (c) CO, acesta s-ar aplica ajutoarelor nespecifice pieței comune a cărbunelui și a oțelului.

b) Apreciere

84. Prin intermediul primului aspect al primului motiv, Salzgitter solicită Curții să se

pronunțe cu privire la domeniul de aplicare și la aplicabilitatea articolului 4 litera (c) CO și, respectiv, ale articolului 67 CO. Astfel cum am arătat deja, Curții i se solicită să stabilească dacă articolul 4 litera (c) CO este aplicabil unui ajutor acordat unei întreprinderi siderurgice atunci când aceasta se înscrie în cadrul unei scheme generale de ajutor care a fost aprobat anterior de Comisie în temeiul Tratatului CO sau dacă punerea în aplicare a acestei măsuri intră în domeniul de aplicare al articolului 67 CO.

85. Într-adevăr, amintim că în prezenta cauză schema generală de ajutoare adoptată de Republica Federală Germania în temeiul ZRFG a fost autorizată de Comisie în 1971 în temeiul articolelor 87 CE și 88 CE. Astfel cum reiese din situația de fapt prezentată de Tribunal, ultimele modificări ale acestei legi au fost aprobate de Comisie ca ajutoare de stat compatibile cu Tratatul CE.

86. Republica Federală Germania a acordat întreprinderii Salzgitter ajutoare de stat în aplicarea acestei scheme generale. Amintim că această întreprindere intră în domeniul de aplicare al Tratatului CECO. În decizia în litigiu, Comisia a considerat că aceste ajutoare, care au fost acordate efectiv în perioada 1986-1995 [30], erau incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului în temeiul articolului 4 litera (c) CO. Curții i se solicită să stabilească dacă ajutoarele în cauză intrau într-adevăr în domeniul de aplicare al respectivei dispoziții.

87. În cadrul acestei proceduri, au fost exprimate două opinii.

88. Prima opinie, care aparține Comisiei, face să prevaleze o interpretare literală a articolului 4 litera (c) CO. Această dispoziție ar acoperi ansamblul ajutoarelor de care ar putea beneficia întreprinderile siderurgice și carbonifere.

89. A doua opinie, aparținând întreprinderii Salzgitter și Republicii Federale Germania, constă într-o interpretare restrictivă a domeniului de aplicare al articolului 4 litera (c) CO. Acesta s-ar aplica numai ajutoarelor specifice acordate întreprinderilor din sectorul cărbunelui și al oțelului, mai precis ajutoarelor de care aceste întreprinderi beneficiază în special sau în principal datorită activității lor siderurgice și carbonifere. În schimb, această dispoziție nu s-ar aplica ajutoarelor acordate industriei siderurgice sau carbonifere pe baza schemelor generale sau regionale de ajutoare. Compatibilitatea acestora din urmă ar fi totuși examinată în temeiul articolului 67 CO coroborat cu articolele 87 CE și 88 CE.

30 — 1986 este anul începând cu care al treilea cod prevede o obligație de notificare a ajutoarelor acordate întreprinderilor siderurgice. 1995 este anul în care a expirat ZRFG.

90. Contrar celor susținute de Salzgitter și de Republica Federală Germania, considerăm că examinarea ajutoarelor în cauză ar intra în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO.

91. Anterior expunerii motivelor care ne determină să apărăm această teză, vom descrie, în primul rând, starea problemei cu scopul de a asigura o bună înțelegere a sistemului Tratatului CECO. În cadrul acestui studiu, vom examina, mai întâi, domeniul de aplicare și aplicabilitatea articolului 4 CO și, respectiv, ale articolului 67 CO. În continuare, vom prezenta opiniile avocaților generali cu privire la domeniul de aplicare al fiecăreia dintre aceste două dispoziții. În sfârșit, vom preciza limitele regimului de control al ajutoarelor de stat stabilit de Comisie în cadrul Tratatului CECO.

92. În al doilea rând și având în vedere elementele pe care le vom scoate în evidență, vom explica de ce considerăm că evaluarea ajutoarelor în cauză ar intra în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO.

i) Starea problemei

— Normele prevăzute de Tratatul CECO

93. Din cuprinsul articolelor 4 CO și 67 CO nu reiese clar dacă compatibilitatea unui ajutor, precum cel în cauză în prezenta acțiune, trebuie examinată în raport cu una sau cu cealaltă dintre aceste dispoziții. Interpretarea acestora este cu atât mai delicată cu cât nu există, în cadrul Tratatului CECO, lucrări pregătitoare și nici documente comune tuturor semnatarilor care să aibă o valoare interpretativă [31]. Prin urmare, este necesar să ne raportăm la economia și la obiectivele urmărite de acest tratat.

94. Trebuie amintit înainte de toate că Tratatul CECO nu a realizat decât o integrare economică parțială prin crearea unei piețe comune limitate la sectorul cărbunelui și al oțelului.

95. În cadrul acestui tratat, statele membre au abandonat competențele privind instituirea și funcționarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului. În schimb, statele membre și-au menținut responsabilitatea politicii lor economice generale, astfel cum rezultă din cuprinsul articolului 26 CO [32].

31 — A se vedea Reuter, P., *La Communauté européenne du charbon et de l'acier*, Librairie générale du droit et de jurisprudence, Paris, 1953, și în special prefața lui Robert Schuman. A se vedea de asemenea raportul delegației franceze privind Tratatul și Convenția semnată la Paris la 18 aprilie 1951, „Action des États et conditions de la concurrence", secțiunea III, Reuter, P., op. cit., p. 111-116.

32 — Articolul 26 primul paragraf CO precizează că „Consiliul își exercită atribuțiile în cazurile prevăzute și în modul prevăzut în […] tratat, în special în vederea armonizării acțiunii [Comisiei] cu cea a guvernelor responsabile cu politica economică generală a țărilor lor". A se vedea în acest sens Hotărârea din 23 aprilie 1956, Groupement des industries sidérurgiques luxembourgeoises/Înalta Autoritate (7/54 și 9/54, Rec., p. 53, 96).

96. Prin urmare, concurența pe piața siderurgică și carboniferă poate fi afectată în două moduri. Aceasta poate fi afectată de măsurile naționale care vizează în mod specific și exclusiv industria cărbunelui și a oțelului precum subvențiile sau ajutoarele de stat acordate întreprinderilor. Aceasta poate fi de asemenea afectată de denaturări care rezultă din discrepanța dintre măsurile de politică generală adoptate de statele membre în cadrul competențelor rezervate.

97. Prin urmare, Tratatul CECO a prevăzut două forme distincte de acțiune împotriva acestor denaturări ale concurenței: articolul 4 litera (c) CO și articolul 67 CO.

Articolul 4 litera (c) CO

98. Articolul 4 litera (c) CO interzice, în principiu, ajutoarele de stat în interiorul pieței comune a cărbunelui și a oțelului, în măsura în care acestea pot aduce atingere realizării unuia dintre obiectivele esențiale, și anume instituirea unui regim de liberă concurență.

99. Potrivit acestei dispoziții, sunt declarate incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului și, în consecință, sunt eliminate și interzise în condițiile prevăzute de Tratatul CECO, în interiorul Comunității, „subvențiile sau ajutoarele acordate de state sau redevențele speciale impuse de acestea, sub orice formă”.

100. Articolul 4 litera (c) CO este formulat în mod strict. Curtea a subliniat foarte devreme „generalitatea sa ieșită din comun” [33] și a recunoscut aplicabilitatea sa imediată [34]. Acest articol vizează intervențiile directe ale statelor membre în funcționarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului și stabilește o normă de interzicere pură și simplă a cărei încălcare de către un stat membru constituie o încălcare de plin drept a Tratatului CECO.

101. Respectiva dispoziție interzice toate ajutoarele fără nicio restricție, astfel încât acestea sunt considerate incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului, fără a fi necesar să se stabilească, spre deosebire de articolul 87 alineatul (1) CE, dacă acestea afectează schimburile comerciale dintre statele membre sau dacă denaturează sau amenință să denatureze concurența [35].

33 — Hotărârea De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate, citată anterior (p. 42).

34 — Hotărârea Groupement des industries sidérurgiques luxembourgeoises/Înalta Autoritate, citată anterior (p. 91).

35 — Hotărârea din 15 iulie 2004, Spania/Comisia (C-501/00, Rec., p. I-6717, punctul 129 și jurisprudența citată).

102. În plus, astfel cum reiese din cuprinsul său, articolul 4 litera (c) CO nu stabilește nicio distincție între ajutoarele individuale și schemele de ajutoare și nici între schemele de ajutoare specifice și cele nespecifice sectorului cărbunelui și al oțelului.

103. Totuși, astfel cum vom observa, interdicția prevăzută de această dispoziție nu înseamnă că orice ajutor de stat, acordat în interiorul pieței comune a cărbunelui și a oțelului, este considerat incompatibil cu obiectivele Tratatului CECO. Într-adevăr, în economia acestuia, articolul 4 litera (c) CO nu se opune autorizării de către Comisie, cu titlu derogatoriu, în temeiul articolului 95 primul și al doilea paragraf CO, a ajutoarelor de stat care ar permite, conform obiectivelor Tratatului CECO, să se facă față unor situații neprevăzute.

105. Respectiva dispoziție obligă statul membru care adoptă o măsură susceptibilă să aibă o urmare semnificativă asupra condițiilor de concurență în industriile cărbunelui și oțelului să o aducă la cunoștința Comisiei. În cazul în care această acțiune generează efecte prejudiciabile pentru întreprinderile siderurgice sau carbonifere active pe piața acestui stat sau pe piața altui stat membru, Comisia poate, după consultarea Comitetului Consultativ și a Consiliului, fie să autorizeze acordarea pentru aceste întreprinderi a unui ajutor ale cărui valoare, condiții și durată sunt stabilite în acord cu aceasta, fie să adreseze respectivului stat o recomandare cu scopul ca acesta să remedieze efectele prejudiciabile ale acțiunii sale prin măsurile pe care le va considera cele mai compatibile cu echilibrul său economic.

106. Curtea a dat foarte devreme acestei dispoziții o interpretare restrictivă. Aceasta a considerat că articolul 67 CO este o rectificare a caracterului parțial al integrării realizate de Tratatul CECO.

Articolul 67 CO

104. Articolul 67 CO are ca obiect stabilirea unei coordonări politice între statele membre. Aceasta urmărește să compenseze denaturările concurenței care rezultă din discrepanțele dintre măsurile de politică națională adoptate de statele membre în cadrul competențelor rezervate de acestea și care ar putea afecta piața siderurgică și carboniferă a Comunității.

107. Astfel, în Hotărârea Groupement des industries sidérurgiques luxembourgeoises/Înalta Autoritate, citată anterior, Curtea s-a pronunțat în sensul că articolul 67 CO este o „măsură compensatorie” care permite „anularea efectelor prejudiciilor aduse concurenței pe care dispozițiile tratatului nu le-[ar fi] eliminat și, prin urmare, împiedicarea posibilității ca aceste prejudicii […], prin faptul că [ar fi] existat și după stabilirea pieței comune, să compromită sarcina pe care articolul 2 al tratatului a conferit-o

Comunității «în armonie cu economia generală a statelor membre»" [36].

108. Ulterior, în Hotărârea Compagnie des hauts fourneaux et fonderies de Givors și alții/Înalta Autoritate, citată anterior, Curtea a considerat că articolul 67 CO prevede doar „măsuri de salvgardare" împotriva măsurilor de stat care nu au în vedere în mod direct și imediat industriile. Aceste măsuri de salvgardare nu ar urmări decât „să compenseze dezavantajele economice rezultate, pe piața comună, dintr-o acțiune de stat pe care [Comisia nu ar avea] competența să o oprească direct" [37].

109. În Hotărârea De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate, citată anterior, Curtea a delimitat domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO de cel al articolului 67 CO, considerând că acestea priveau „două domenii distincte" [38]. Instanța comunitară a considerat că articolul 67 CO nu poate avea ca obiect aceleași măsuri precum cele declarate eliminate și interzise prin articolul 4 litera (c) CO din două motive.

110. Primul motiv este legat de efectul util al dispozițiilor Tratatului CECO. Astfel, Curtea subliniază că, în cazul în care ajutoarele acordate de statele membre, eliminate și interzise în temeiul articolului 4 litera (c) CO, puteau fi admise pe baza articolului 67 CO (sub rezerva măsurilor recomandate de Comisie), efectul interdicției care rezultă din articolul 4 CO ar fi, în opinia sa, afectat în mare măsură.

111. Al doilea motiv privește diferența de mijloace puse la dispoziția Comisiei pentru punerea în aplicare a articolului 67 CO. Într-adevăr, contrar articolului 4 CO care ar acorda o competență exclusivă Comunității, articolul 67 CO i-ar rezerva acesteia o simplă competență de „recomandare".

112. În sfârșit, Tribunalul a amintit, într-o Hotărâre mai recentă din 5 iunie 2001, ESF Elbe-Stahlwerke Feralpi/Comisia [39], că articolul 67 CO „vizează numai avantajele în favoarea industriei siderurgice care decurg din aplicarea unei legislații sau a unei reglementări naționale legate de politica economică generală a statului membru în cauză, iar nu subvențiile publice acordate în special industriei cărbunelui și a oțelului sau, ca în cazul de față, unei anumite întreprinderi

36 — P. 97. Această cauză privește o redevență aplicată combustibilului solid pentru alte utilizări decât cele casnice. Curtea a constatat că această redevență se aplica în aceeași măsură tuturor operatorilor industriali și, prin urmare, nu putea fi considerată ca aplicându-se în mod specific și exclusiv sectorului cărbunelui și al oțelului.

37 — P. 526

38 — P. 47.

39 — T-6/99, Rec., p. II-1523.

siderurgice, care intră în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) [CO]" [40].

113. Din această jurisprudență reiese că obiectul articolului 67 CO este de a permite Comisiei să autorizeze acordarea unor măsuri compensatorii sau a unor „măsuri de salvgardare" întreprinderilor siderurgice atunci când acestea din urmă sunt afectate de măsuri de politică economică generală.

— Opiniile avocaților generali cu privire la domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO și, respectiv, al articolului 67 CO

114. Examinarea concluziilor prezentate de avocații generali ne prezintă dificultățile întâlnite în definirea domeniului de aplicare al articolului 4 litera (c) CO în raport cu domeniul de aplicare al articolului 67 CO.

115. Avocații generali Lagrange, Roemer și Geelhoed au considerat cu toții că articolul 4 litera (c) CO nu are în vedere decât subvențiile speciale care privesc numai industria cărbunelui și a oțelului, în timp ce avantajele care decurg dintr-o legislație generală trebuie evaluate conform articolului 67 CO [41].

116. În Concluziile prezentate la 5 noiembrie 1960 în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate, citată anterior, avocatul general Lagrange a considerat că nu se putea „exclude de plin drept din competența statelor membre tot ceea ce, într-o legislație de acest gen, privește în special toate industriile sau o parte din industriile care aparțin [CECO]". În opinia sa, acest lucru ar însemna „o extindere abuzivă a acțiunii CECO într-un domeniu rezervat competenței statelor". Pentru a face o distincție între măsurile prevăzute de articolul 4 litera (c) CO și măsurile care intră în domeniul de aplicare al articolului 67 CO, avocatul general Lagrange a propus adoptarea unui criteriu care are legătură cu „obiectul real al măsurii". Pentru a ilustra această idee, acesta a dat exemplul unei măsuri legislative de modificare a modalităților de finanțare a securității sociale și care conține norme speciale pentru anumite activități (industriile miniere, de exemplu). În opinia sa, o astfel de măsură nu ar putea fi considerată, *a priori*, un ajutor sau o subvenție interzisă în temeiul articolului 4 litera (c) CO. Având în vedere că obiectul acestei măsuri este unul social și că adoptarea normelor speciale de finanțare pentru activitățile determinate este justificată prin motive legitime legate de obiectivele urmărite de legislația generală, această măsură ar rămâne în sfera competenței

40 — Punctul 85.

41 — Această teză a fost susținută de asemenea de o parte a doctrinei. A se vedea în special Reuter, P., op. cit. (p. 194 și 195), precum și Mertens de Wilmars, J., „Aides CECO et aides CEE: Aspects juridiques d'une convergence économique", în *Du droit international au droit de l'intégration, Liber amicorum en l'honneur de Pierre Pescatore*, Nomos, Baden Baden, 1987, p. 421.

naționale și nu ar intra decât sub incidența articolului 67 CO [42].

117. În ceea ce îl privește pe avocatul general Roemer, acesta a apreciat, în Concluziile prezentate la 10 iunie 1971 în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Țările de Jos/Comisia, citată anterior, că intenția autorilor Tratatului CECO nu putea să fi fost aceea de a conferi un efect absolut interdicției prevăzute la articolul 4 litera (c) CO.

118. Pe de o parte, având în vedere că subvențiile constituie un instrument foarte comun al politicii economice, sociale și industriale, nu ar fi rațional ca industria cărbunelui și a oțelului să fie lipsite în întregime de acțiunea benefică pentru acestea rezultată din măsurile adoptate de statele membre în cadrul legislației lor economice generale și să se considere că există, cu privire la aceste industrii, o interdicție necondiționată a subvențiilor. Un astfel de sistem ar introduce o lacună considerabilă în exercitarea competențelor de politică economică generală ale statelor membre.

119. Pe de altă parte, aplicarea articolului 37 CO și a articolului 95 primul paragraf CO, care ar permite atenuarea interdicției prevăzute la articolul 4 litera (c) CO, ar presupune o procedură complicată (avizul conform al Consiliului care hotărăște în unanimitate și consultarea Comitetului Consultativ) și ar necesita existența unor condiții greu de realizat (perturbări fundamentale și persistente ale economiei).

120. În sfârșit, a admite că articolul 4 litera (c) CO are în vedere ansamblul ajutoarelor de care pot beneficia întreprinderile siderurgice ar dăuna dezvoltării armonioase a Comunităților, întrucât dispozițiile consacrate ajutoarelor în Tratatul CE ar prevedea, de asemenea, importante excepții de la interdicția subvențiilor, acest lucru ținând cont, încă o dată, de competențele pe care statele membre și le-ar fi rezervat.

121. În sfârșit, avocatul general Geelhoed a considerat, în Concluziile prezentate la 8 februarie 2001 în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Moccia Irme și alții/Comisia [43], că, având în vedere jurisprudența Curții [44], interdicția ajutoarelor prevăzută la articolul 4 litera (c) CO nu avea decât două restricții. Prima restricție este întemeiată pe faptul că „măsura trebuie să intre în categoria

42 — În schimb, avocatul general Lagrange consideră că, în cazul în care s-ar stabili că obiectul măsurii în cauză nu este social, ci economic, și ar consta fie în a impune întreprinderilor redevențe care nu le revin în mod normal, fie în a le scuti de o redevență pe care acestea trebuie să o suporte în mod normal, această măsură ar constitui o obligație specială sau o subvenție interzisă în temeiul articolului 4 litera (c) CO.

43 — Hotărârea din 21 iunie 2001 (C-280/99 P-C-282/99 P, Rec., p. I-4717).

44 — Avocatul general Geelhoed face trimitere la Hotărârile citate anterior Groupement des industries sidérurgiques luxembourgeoises/Înalta Autoritate și De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate.

«subvențiilor sau a ajutoarelor acordate de state»”, iar a doua restricție se întemeiază pe faptul că „trebuie să vizeze *în mod specific și exclusiv* sectorul cărbunelui și al oțelului” [45].

— Instituirea regimului CECO de control al ajutoarelor de stat

122. În pofida interdicției de principiu a ajutoarelor de stat, stabilite la articolul 4 litera (c) CO, Comisia a decis să pună în aplicare un regim care să autorizeze acordarea de ajutoare de stat siderurgiei cu scopul de a face față situației de criză pe care a traversat-o acest sector începând cu sfârșitul anilor ’70. Funcționarea acestui regim a trebuit să fie coordonată cu sistemul de control al ajutoarelor de stat stabilit prin Tratatul CE.

Codurile privind ajutoarele acordate siderurgiei

123. Principiile și mijloacele de acțiune stabilite în cadrul Tratatului CECO răspundeau situației de la momentul semnării sale. Acestea erau orientate în primul rând către o creștere a producției și către un acces egal al utilizatorilor la produsele CECO, fără nicio discriminare [46]. Această orientare explică rigoarea normelor legate de funcționarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului precum interdicția generală a subvențiilor și a ajutoarelor de stat, obligația de a publica listele de prețuri și tarifele de transport sau chiar interdicția oricărei discriminări.

124. Această primă comunitate de integrare avea totuși un caracter fundamental dinamic. Anumite norme ale pieței, stabilite prin Tratatul CECO, au trebuit să fie adaptate nevoilor unei politici care trebuia înainte de toate să facă față problemelor structurale ale economiei industriilor carboniferă și siderurgică [47].

125. În scopul de a răspunde cerințelor restructurării din sectorul siderurgiei, Comisia s-a bazat pe articolul 95 primul și al doilea paragraf CO pentru a pune în aplicare un regim comunitar care să autorizeze acordarea de ajutoare de stat siderurgiei în anumite cazuri limitativ enumerate [48]. Astfel

45 — A se vedea în special punctele 29-41 din concluziile respective (sublinierea noastră).

46 — A se vedea articolele 2 CO-4 CO.

47 — Mulți comentatori au criticat diferența între caracterul „static” al normelor Tratatului CECO și caracterul dinamic al unei lumi economice în progres constant. A se vedea în special Much, W., „Principales tendances de l’évolution du droit de la Communauté européenne du charbon et de l’acier”, în *Rivista di diritto europeo*, Roma, 1965, p. 3, 13.

48 — Amintim că articolul 95 CO prevede diferite mecanisme de adaptare juridică a Tratatului CECO la situații pe care textul nu le-a luat în considerare, fără a fi nevoie de o modificare a acestui tratat, care implică o ratificare de către statele membre conform procedurilor constituționale ale acestora. A se vedea, în ceea ce privește jurisprudența referitoare la aplicarea articolului 95 CO, în special Hotărârea din 23 noiembrie 2000, British Steel/Comisia (C-1/98 P, Rec., p. I-10349, punctul 40).

cum am arătat, regimul adoptat de Comisie în temeiul respectivei dispoziții a luat forma unor decizii cu aplicabilitate generală denumite „coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei”.

126. Aceste coduri autorizează, în anumite condiții și ulterior autorizării de către Comisie, derogări de la interdicția de principiu stabilită la articolul 4 litera (c) CO în favoarea unor categorii determinate de ajutoare pe care le enumeră exhaustiv. Prin urmare, Curtea consideră că aceste coduri sunt de strictă interpretare [49]. Codurile respective sunt în egală măsură de aplicare limitată în timp, întrucât stabilesc norme de adaptare a industriei siderurgice la obiectivele urmărite de Tratatul CECO în funcție de nevoile existente într-o anumită perioadă [50].

127. Primul cod conține o precizare care, în contextul prezentei acțiuni, merită subliniată. Astfel, potrivit articolului 1, acest cod privește numai ajutoarele acordate în mod specific întreprinderilor din sectorul cărbunelui și al oțelului. Prin urmare, în temeiul acestui cod, aplicarea schemelor generale și regionale de ajutor siderurgiei rămâne supusă controlului Comisiei în temeiul articolului 67 CO și al articolelor 87 CE și 88 CE [51]. Codurile succesive privind ajutoarele acordate siderurgiei stabilesc un regim de control diferit, întrucât supun unui tratament uniform toate ajutoarele care se încadrează în categoriile scutite pe care acestea le definesc, în cadrul unei singure proceduri care intră sub incidența Tratatului CECO.

128. Ajutoarele care nu se încadrează în categoriile prevăzute de codurile respective rămân supuse exclusiv articolului 4 litera (c) CO. Aceste ajutoare pot beneficia totuși de o derogare individuală de la interdicția stabilită în respectiva dispoziție în cazul în care Comisia consideră, în cadrul exercitării puterii sale discreționare în temeiul articolului 95 CO, că astfel de ajutoare sunt necesare în scopul realizării obiectivelor Tratatului CECO [52].

Coordonarea regimurilor de ajutoare CE și CECO

129. Întrebarea la care trebuie să răspundem reflectă în egală măsură dificultățile ridicate de coexistența celor două ordini juridice pe care le reprezintă Tratatele CE și CECO. Astfel, dezvoltarea continuă a CE și elaborarea, în cadrul acesteia, a unui sistem de norme de concurență în cele mai diverse

49 — A se vedea în acest sens Hotărârea Moccia Irme și alții/Comisia, citată anterior (punctul 40), și Hotărârea Tribunalului din 25 septembrie 1997, UK Steel Association/Comisia (T-150/95, Rec., p. II-1433, punctul 114).

50 — Hotărârea din 24 septembrie 2002, Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia (C-74/00 P și C-75/00 P, Rec., p. I-7869, punctul 120).

51 — Al patrulea considerent al primului cod.

52 — A se vedea în special Ordonanța din 3 mai 1996, Germania/Comisia (C-399/95 R, Rec., p. I-2441, punctul 20), și Hotărârea Spania/Comisia, citată anterior (punctele 153-155).

domenii de activitate economică au dus la apariția unor suprapuneri în sectoarele de interes comun. Prin urmare, coexistența acestor două comunități a ridicat problema coordonării sistemului acestora de control al ajutoarelor de stat.

130. Cele două comunități împreună cu Comunitatea Europeană a Energiei Atomice constituie elemente ale unei structuri de ansamblu. Prin urmare, dispozițiile care rezultă din Tratatele CE, CECO și CEEA trebuie interpretate și aplicate în funcție de această finalitate comună, și anume ca aparținând unei ordini juridice unice, urmărind o integrare economică completă. Totuși, trebuie să se asigure respectarea caracterului specific al reglementărilor stabilite de fiecare dintre aceste tratate atunci când cuprind astfel de prevederi.

131. În ceea ce privește Tratatul CECO, această normă este stabilită în mod clar și neechivoc la articolul 305 alineatul (1) CE. Într-adevăr, această dispoziție precizează că „dispozițiile [Tratatului CE] nu le modifică pe cele ale Tratatului [CECO], în special în ceea ce privește drepturile și obligațiile statelor membre […] și normele stabilite de respectivul tratat cu privire la funcționarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului”.

132. Prin urmare, Curtea s-a pronunțat în mod repetat în sensul că normele Tratatului CECO și ansamblul dispozițiilor adoptate în vederea aplicării acestuia își mențin, în pofida intrării în vigoare a Tratatului CE, propriul domeniu de aplicare [53]. Astfel, dintr-o jurisprudență constantă reiese că dispozițiile Tratatului CE nu se aplică decât cu titlu subsidiar, în absența unei reglementări specifice a Tratatului CECO [54].

133. În ceea ce privește în special controlul ajutoarelor de stat, Curtea a considerat că Tratatul CECO prevede norme specifice, astfel încât reglementarea derivată din Tratatul CE nu se aplică.

134. Astfel, Curtea a considerat, în Hotărârea Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, citată anterior, că „diferența clară de redactare între dispozițiile articolului 4 litera (c) [CO] și cele ale articolului [88] alineatul (1) [CE] este suficientă pentru a stabili că, în ceea ce privește ajutoarele de stat, statele membre nu au intenționat să adopte aceleași norme și nici același domeniu de intervenție a Comunităților” [55].

53 — A se vedea în special Hotărârea Curții din 6 iulie 1982, Franța, Italia și Regatul Unit/Comisia (188/80-190/80, Rec., p. 2545, punctele 30 și 31), precum și Hotărârea Tribunalului din 25 martie 1999, Forges de Clabecq/Comisia (T-37/97, Rec., p. II-859, punctul 132 și jurisprudența citată).

54 — A se vedea în special, în ceea ce privește o reglementare legată de rambursarea taxelor la import sau la export, Hotărârea din 15 decembrie 1987, Deutsche Babcock Handel (328/85, Rec., p. 5119, punctele 6-14).

55 — Punctul 102.

135. Curtea a confirmat această analiză în Hotărârea Spania/Comisia, citată anterior. În această cauză, Regatul Spaniei acuza Comisia că a examinat compatibilitatea unei legislații naționale privind impozitul pe profit în raport cu articolul 4 litera (c) CO [56]. Această reglementare, care era aplicabilă înainte de aderarea Regatului Spaniei la Comunitățile Europene, permitea acordarea unei deduceri fiscale întreprinderilor pentru cheltuielile și pentru investițiile efectuate în străinătate. După ce a fost alertată de întreprinderi concurente ale beneficiarilor, Comisia a deschis o procedură care urmărea examinarea legalității ajutoarelor în litigiu numai în raport cu normele Tratatului CECO. În fapt, contrar Tratatului CE, Tratatul CECO nu conține noțiunea „ajutoare existente". După ce a constatat că regimul de deducere fiscală în cauză putea fi în avantajul întreprinderilor siderurgice, Comisia a decis că orice ajutor acordat de Regatul Spaniei conform legislației în cauză, în favoarea întreprinderilor siderurgice ale CECO, era incompatibil cu piața comună a cărbunelui și a oțelului, în temeiul articolului 4 litera (c) CO.

136. În cadrul acțiunii sale, Regatul Spaniei sublinia în special că excluderea întreprinderilor siderurgice de la beneficiul reglementării în cauză genera o încălcare a principiului egalității de tratament între întreprinderi. Curtea s-a pronunțat în sensul că acest motiv nu era întemeiat, în măsura în care „întreprinderile siderurgice, prin faptul că sunt acoperite de dispozițiile specifice ale Tratatului CECO, nu se află în aceeași situație cu celelalte întreprinderi" [57].

137. Prin urmare, în raport cu această jurisprudență, întreprinderile care exercită activități de producție ce intră sub incidența Tratatului CECO se află într-o situație diferită față de celelalte întreprinderi ce intră sub incidența Tratatului CE. Aceasta rezultă din normele specifice stabilite de Tratatul CECO pentru a asigura buna funcționare a pieței comune a cărbunelui și a oțelului și pentru a răspunde problemelor sale structurale. Chiar dacă Tratatul CE pune în aplicare un sistem de control al ajutoarelor de stat mult mai flexibil decât Tratatul CECO, întreprinderile în cauză rămân, prin urmare, supuse normelor specifice prevăzute de acesta din urmă [58].

138. Concluziile pe care le putem deduce, pentru prezenta cauză, din elementele precedente sunt următoarele:

56 — Această cauză avea ca obiect o acțiune în anulare introdusă de Regatul Spaniei împotriva Deciziei 2001/168/CECO a Comisiei din 31 octombrie 2000 privind legile spaniole referitoare la impozitul pe profit (JO 2001, L 60, p. 57).

57 — Punctul 127. A se vedea de asemenea Hotărârea Forges de Clabecq/Comisia, citată anterior (punctul 132).

58 — Este adevărat că articolul 87 CE conține o interdicție a ajutoarelor de stat. Totuși, această interdicție nu numai că este însoțită imediat de diverse derogări, dar, în plus, nu are, chiar în esența sa și în pofida formulării sale generale, caracterul absolut al interdicției prevăzute de textul Tratatului CECO, chiar și pentru simplul motiv că aceasta presupune deja o dublă condiționare, și anume trebuie să fie vorba despre ajutoare care, în primul rând, denaturează sau amenință să denatureze concurența și care, în al doilea rând, favorizează anumite întreprinderi sau producerea anumitor bunuri.

— Tratatul CECO prevede un regim de control specific al ajutoarelor de stat acordate întreprinderilor siderurgice, adaptat condițiilor de funcționare a pieței comune a cărbunelui și a oțelului. Acest regim este stabilit la articolul 4 litera (c) CO, precum și de diversele coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei. În temeiul articolului 305 alineatul (1) CE și având în vedere jurisprudența constantă a Curții, dispozițiile Tratatului CE se aplică în subsidiar.

— În temeiul articolului 4 litera (c) CO, ajutoarele acordate întreprinderilor siderurgice sunt incompatibile cu piața comună a cărbunelui și a oțelului, cu excepția cazului în care acestea intră în domeniul de aplicare al scutirilor prevăzute în mod expres și autorizate corespunzător de Comisie în cadrul unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei [59].

— În măsura în care Tratatul CECO nu realizează decât o integrare parțială, articolul 67 CO permite Comisiei să acorde măsuri compensatorii în beneficiul unei întreprinderi siderurgice atunci când aceasta este afectată de acțiunea pe care un stat membru a adoptat-o în cadrul politicii sale economice generale. După intrarea în vigoare a Tratatului CE, aplicarea acestuia trebuie să țină seama de existența unui sistem CE de control al ajutoarelor de stat.

139. Termenii dezbaterii fiind astfel amintiți, vom explica în continuare de ce credem că Tribunalul a procedat corect atunci când a considerat că examinarea ajutoarelor în cauză intră în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO.

ii) Soluția pe care o propunem

140. Amintim că, în prezenta cauză, ajutoarele în discuție constituie un ajutor individual care a fost acordat unei întreprinderi siderurgice în aplicarea unei scheme autorizate în prealabil de Comisie în temeiul Tratatului CE.

141. Din elementele dosarului reiese că ajutoarele în cauză se înscriu în cadrul unei politici generale care urmărește remedierea dezavantajelor economice specifice de care era afectată Zonenrandgebiet. ZRFG stabilește obiectivele și cadrul în care sunt adoptate măsurile de executare, precum cele în cauză. Prin urmare, este dificilă

59 — Astfel cum am arătat anterior, un ajutor poate fi autorizat de asemenea în temeiul unei decizii individuale.

aprecierea separată a ajutoarelor în litigiu, pentru că acestea sunt expresia unei politici coerente a Republicii Federale Germania. Cu alte cuvinte, ZRFG constituie baza juridică pornind de la care sunt adoptate toate măsurile concrete de aplicare și care permite ca aceste măsuri să fie considerate interdependente. Din această perspectivă, nu putem decât să recunoaștem că aplicarea ajutoarelor în cauză întreprinderii Salzgitter este destinată să contribuie la realizarea unui proiect mai vast, acela de a garanta o dezvoltare echilibrată a economiei acestei regiuni frontaliere. Considerăm că tocmai aceste obiective generale au determinat adoptarea ZRFG și a ajutoarelor menționate. Prin urmare, ne este greu să afirmăm, având în vedere elementele de care dispunem, că industria siderurgică a fost luat în considerare ca atare și că Republica Federală Germania a urmărit în special să o susțină, în funcție de propriile nevoi. În orice caz, industria siderurgică nu a fost singura care a beneficiat de facilitățile fiscale prevăzute de ZRFG și de amortizările derogatorii, precum și de rezervele scutite de impozit nu îi sunt rezervate în mod exclusiv.

142. În consecință, nu ne aflăm în prezența unor măsuri adoptate *în special și exclusiv* în favoarea întreprinderilor siderurgice. Dacă ar fi fost astfel, nu ar exista niciun dubiu cu privire la aplicarea articolului 4 litera (c) CO.

143. Care este, prin urmare, natura ajutoarelor în cauză?

144. În prezenta acțiune, Salzgitter susține, de fapt, că ajutoarele de care a beneficiat constituie o măsură de aplicare individuală a unei scheme generale de ajutor care a fost autorizată anterior de Comisie. Prin urmare, aceasta subliniază că nu era obligată să notifice această măsură individuală în temeiul Tratatului CECO și se bazează, în acest sens, pe Hotărârea din 5 octombrie 1994, Italia/Comisia [60].

145. În această cauză, Curtea s-a pronunțat în sensul că măsurile individuale de aplicare a unei scheme generale de ajutoare care a fost aprobată de Comisie nu trebuie să îi fie notificate, cu excepția cazului în care au fost formulate rezerve în acest sens în decizia de aprobare. Într-adevăr, Curtea a considerat că „ajutoarele individuale [fiind] simple măsuri de aplicare a schemei generale de ajutoare, factorii pe care Comisia ar trebui să îi ia în considerare pentru a le evalua ar fi aceiași cu factorii pe care aceasta i-a aplicat cu ocazia examinării schemei generale". Prin urmare, Curtea a concluzionat că ar fi inutilă supunerea ajutoarelor individuale unei noi examinări a Comisiei [61].

60 — C-47/91, Rec., p. I-4635.
61 — Punctul 21.

146. În prezenta acțiune, se ridică problema dacă ajutorul acordat întreprinderii Salzgitter constituie o simplă măsură de aplicare individuală a ZRFG – care, conform jurisprudenței citate anterior, nu trebuia să fie notificată Comisiei – sau dacă acest ajutor trebuie, dimpotrivă, să fie evaluat independent de ZRFG.

147. Chiar dacă ajutoarele în cauză pot fi considerate un element al unei politici generale în materie economică, industrială, regională și socială, nu considerăm totuși că este vorba despre o simplă măsură de aplicare individuală care, conform jurisprudenței invocate de Salzgitter, nu ar necesita nicio notificare adresată Comisiei.

148. Într-adevăr, suntem de părere că jurisprudența sus-menționată nu poate fi transpusă în prezenta cauză. În cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Italia/Comisia, citată anterior, ajutorul individual în discuție, precum și schema generală de ajutoare în cadrul căreia acesta se înscria nu priveau decât întreprinderi care intră sub incidența Tratatului CE.

149. Situația este diferită în prezenta cauză. Astfel, întreprinderile care beneficiază de ZRFG intră în domeniul de aplicare al celor două tratate, Tratatul CE și Tratatul CECO. Or, astfel cum am arătat, Tratatul CECO și reglementările adoptate în temeiul acestuia stabilesc un regim specific de control al ajutoarelor de stat care se aplică întreprinderilor siderurgice. Prin urmare, factorii pe care Comisia trebuie să îi ia în considerare pentru a evalua compatibilitatea ajutoarelor în cauză sunt diferiți după cum măsurile sunt în beneficiul unor întreprinderi care intră în domeniul de aplicare al Tratatului CE sau al Tratatului CECO.

150. Prin urmare, acordarea ajutoarelor în cauză întreprinderii Salzgitter nu constituie o simplă măsură de aplicare individuală a ZRFG, întrucât examinarea compatibilității acesteia trebuie supusă normelor speciale pe care Tratatul CECO le stabilește pentru controlul ajutoarelor de stat.

151. În mod evident, obiectivul nu este de a sustrage industriile siderurgice sau carbonifere de la eventualele beneficiile ale unei măsuri de politică generală. Intenția noastră nu este nici de a admite, astfel cum susține Republica Federală Germania, aplicarea articolului 4 litera (c) CO schemelor generale de ajutoare. Analiza noastră se întemeiază doar pe finalitatea sistemului instituit prin Tratatul CECO și pe necesitatea de a aprecia compatibilitatea măsurilor, precum cele în cauză în acțiunea principală, în raport cu situația specială a pieței siderurgice și a normelor specifice prevăzute de acest tratat. Acesta este contextul în care capătă un sens deplin articolul 6 din al treilea cod, care obligă statele membre să notifice Comisiei „proiectele având ca obiect aplicarea în sectorul siderurgic a schemelor de ajutoare cu privire la care aceasta s-a pronunțat deja în temeiul dispozițiilor Tratatului [CE]”.

152. Prin urmare, având în vedere elementele precedente, considerăm că examinarea ajutoarelor în cauză, deși acestea se înscriu în cadrul unei scheme generale de ajutoare autorizate anterior de Comisie în temeiul Tratatului CE, trebuie să fie efectuată separat, în raport cu dispozițiile Tratatului CECO.

153. Problema care se ridică în continuare este dacă aprecierea ajutoarelor în litigiu trebuie să se efectueze în raport cu articolul 4 litera (c) CO sau cu articolul 67 CO.

154. În opinia noastră, articolul 67 CO nu este aplicabil în speță.

155. Astfel cum am arătat [62], Curtea a dat foarte devreme o interpretare restrictivă acestei dispoziții, considerând-o o „măsură de salvgardare" împotriva măsurilor de stat care nu privesc în mod direct și imediat industria cărbunelui și a oțelului, dar care sunt totuși de natură să afecteze, prin efectele lor, poziția concurențială a acestora din urmă [63]. Respectiva dispoziție permite statelor membre să acorde un ajutor întreprinderilor siderurgice care au fost victimele unei acțiuni de stat adoptate în cadrul politicii lor economice generale. Acest ajutor este o reparație ale cărei valoare, condiții și durată sunt lăsate la aprecierea Comisiei. Nu considerăm că articolul 67 CO poate conferi un caracter legitim sistemului de subvenții de care ar beneficia întreprinderile siderurgice prin simplul fapt că ar fi vorba despre ajutoare nespecifice, adică privind în același timp sectorul cărbunelui și al oțelului și alte sectoare economice [64].

156. În opinia noastră, este evident că, în prezenta cauză, ajutorul acordat întreprinderii Salzgitter nu constituie o măsură compensatorie în sensul acestei dispoziții. Într-adevăr, din elementele dosarului nu reiese că acest ajutor ar fi fost acordat pentru a remedia denaturarea concurenței de care aceasta ar fi fost afectată după adoptarea ZRFG.

157. În consecință, suntem de părere că aprecierea ajutoarelor în cauză nu ar intra sub incidența articolului 67 CO. Considerăm, ca și Comisia, că, dimpotrivă, compatibilitatea acestor ajutoare cu piața comună a cărbunelui și a oțelului trebuia să fie examinată în raport cu articolul 4 litera (c) CO și cu normele stabilite în al șaselea cod.

62 — A se vedea punctul 108 din prezentele concluzii.

63 — Hotărârea Compagnie des hauts fourneaux et fonderies de Givors și alții/Înalta Autoritate, citată anterior (p. 526).

64 — A se vedea în această privință Mertens de Wilmars, J., op. cit. (p. 429).

158. Această interpretare este confirmată de termenii generali ai articolului 4 litera (c) CO care are în vedere, amintim, „ajutoarele acordate de state […] *sub orice formă*” [65]. Având în vedere elementele prezentate, considerăm că această dispoziție privește astfel ansamblul ajutoarelor acordate întreprinderilor siderurgice, oricare ar fi forma sau originea acestora, indiferent dacă sunt acordate în mod specific unei întreprinderi siderurgice sau dacă sunt adoptate în vederea aplicării unei scheme generale sau regionale de ajutoare. Nu trebuie să uităm că această dispoziție a fost redactată în 1951, înainte chiar de apariția CEE și de elaborarea unui control al schemelor generale sau regionale de ajutoare de stat.

159. Interpretarea pe care o sugerăm pentru această dispoziție permite asigurarea unui tratament uniform ansamblului ajutoarelor acordate sectorului siderurgic cu scopul ca acestea să fie supuse unei reglementări coerente și eficiente.

160. În plus, această soluție permite asigurarea unei egalități de tratament între statele membre și operatorii economici. Astfel, în opinia noastră, ar fi contrară principiului egalității de tratament autorizarea acordării unui ajutor unei întreprinderi siderurgice ca urmare a faptului că acesta este acordat în temeiul unei scheme generale de ajutoare și refuzul, pe de altă parte, în temeiul articolului 4 litera (c) CO, al unui ajutor ale cărui valoare, condiții și durată ar fi aproape identice pentru simplul motiv că este vorba despre un ajutor acordat în mod specific unei întreprinderi siderurgice. În acest caz, statele membre ar putea fi determinate să adopte scheme generale de ajutoare care, în practică, ar fi doar în avantajul întreprinderilor din sectorul siderurgic sau carbonifer. Un stat membru ar putea, de exemplu, să adopte o schemă regională de ajutoare ce ar fi autorizată de Comisie în temeiul Tratatului CE, dar care ar fi în beneficiul regiunilor în care sunt stabilite întreprinderile ce aparțin în majoritate sectorului cărbunelui și al oțelului. Această situație ar genera inevitabil riscul ca interdicția ajutoarelor de stat, stabilită la articolul 4 litera (c) CO, să fie lipsită de orice efect util și să fie eludată în favoarea normelor mai flexibile ale Tratatului CE.

161. În ceea ce privește domeniul de aplicare al articolului 67 CO, considerăm că acesta acoperă ansamblul măsurilor care permit compensarea efectelor prejudiciabile asupra întreprinderilor siderurgice ale unei reglementări de politică economică generală, cu excepția ajutoarelor de stat ale căror condiții de acordare sunt reglementate în mod expres la articolul 4 litera (c) CO și de codurile privind ajutoarele acordate siderurgiei.

162. Având în vedere elementele precedente, considerăm, prin urmare, că Tribunalul nu a comis nicio eroare de drept prin faptul că a statuat, la punctul 116 din hotărârea atacată, că ajutoarele în cauză intrau în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO.

65 — Sublinierea noastră.

163. În aceste condiții, propunem Curții să respingă primul aspect al primului motiv.

2. Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, întemeiat pe o eroare de drept comisă în legătură cu aprecierea competențelor Comisiei

164. Prin intermediul celui de al doilea aspect al primului motiv, Salzgitter consideră că Comisia nu era competentă să extindă, în cadrul ajutoarelor acordate siderurgiei, domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO la ajutoarele acordate întreprinderilor siderurgice în temeiul unei scheme generale de ajutoare autorizate în temeiul Tratatului CE. În acest mod, Tribunalul, pronunțându-se în sensul că Comisia se putea baza în mod valabil pe articolul 4 litera (c) CO în scopul aprecierii ajutoarelor în cauză, a apreciat în mod eronat întinderea competențelor acesteia.

a) Argumentele părților

165. Salzgitter, care, amintim, susține o interpretare restrictivă a articolului 4 litera (c) CO, invocă necompetența Comisiei de a extinde domeniul de aplicare al acestei dispoziții, în cadrul unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei, la schemele de ajutoare nespecifice sectorului cărbunelui și al oțelului. Într-adevăr, aceasta ar presupune o modificare a Tratatului CECO. Or, articolul 95 primul și al doilea paragraf CO, care constituie temeiul diverselor coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei, nu ar furniza o bază juridică adecvată unei astfel de modificări. Potrivit Salzgitter, Comisia ar fi trebuit, în acest scop, să respecte procedura prevăzută fie la articolul 95 al treilea și al patrulea paragraf CO, fie la articolul 96 CO.

166. Comisia susține, la rândul său, că nu a modificat domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO, modul de redactare a acestei dispoziții rămânând neschimbat de la 23 iulie 1952. Prin urmare, aceasta nu ar fi efectuat nicio revizuire a Tratatului CECO [66].

b) Apreciere

167. În cadrul acestui aspect, Salzgitter contestă procedura adoptată de Comisie pentru a extinde, în opinia sa, în cadrul codurilor privind ajutoarele acordate siderurgiei, domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO. Înainte de a examina temeinicia acestei obiecții, considerăm că este necesar să amintim diversele mecanisme de adaptări juridice pe care le prevede Tratatul CECO și de care se prevalează Salzgitter.

66 — Punctul 61 din memoriul în replică.

168. Procedura normală de revizuire a acestui tratat este prevăzută la articolul 96 CO. În versiunea sa originală, care era încă în vigoare la momentul adoptării celui de al doilea și a celui de al treilea cod, această dispoziție permitea fiecărui stat membru și Comisiei să propună modificări ale respectivului tratat. Aceste modificări erau hotărâte de comun acord de Conferința reprezentanților permanenți ai statelor membre.

169. Într-un aviz din 17 decembrie 1959 [67], Curtea, sesizată în temeiul articolului 95 al treilea și al patrulea paragraf CO, a subliniat că derogarea de la această procedură era permisă „numai în cazul în care nu se aduce atingere nici structurii generale a tratatului, nici raporturilor între Comunitate și statele membre și în special legăturilor dintre competențele transferate Comunității și competențele rezervate statelor membre și că numai în aceste cazuri [putea] fi adoptată procedura «micii revizuiri»”.

170. Procedura „micii revizuiri” este prevăzută la articolul 95 al treilea paragraf CO. Modificările propuse de Comisie și de Consiliu sunt supuse avizului Curții care se pronunță, atât în drept, cât și în fapt, asupra conformității propunerilor cu dispozițiile respectivului paragraf.

171. Articolul 95 al treilea paragraf CO prevede că:

— aceste modificări trebuie să aibă ca obiect „adaptarea normelor privind exercitarea de către [Comisie] a competențelor care îi sunt conferite”;

— astfel de modificări nu pot fi propuse decât „în cazul în care dificultăți neprevăzute, survenite în procesul de aplicare […] sau o schimbare profundă a condițiilor economice sau tehnice care afectează direct piața comună a cărbunelui și a oțelului fac necesară o [astfel de] adaptare”;

— în plus, această adaptare trebuie să urmărească aducerea unor modificări corespunzătoare și, în sfârșit;

— aceste modificări nu pot aduce atingere nici dispozițiilor articolelor 2 CO-4 CO, nici raporturilor prerogativelor atribuite Comisiei și, respectiv, celorlalte instituții ale Comunității.

172. În ceea ce privește articolul 95 primul paragraf CO, acesta permite Comisiei să

67 — Rec., p. 551, 556.

adopte o decizie sau o recomandare, în toate cazurile neprevăzute de Tratatul CECO, în care această decizie sau această recomandare pare necesară pentru a realiza, în funcționarea pieței comune a cărbunelui și a oțelului, conform dispozițiilor articolului 5 CO, unul dintre obiectivele Comunității, astfel cum acestea sunt definite la articolele 2 CO-4 CO. Comisia decide sau recomandă cu avizul conform al Consiliului care hotărăște în unanimitate și după consultarea Comitetului Consultativ.

173. Nu este foarte greu să observăm diferențele formale între cele două ipoteze avute în vedere la articolul 95 CO. În cadrul articolului 95 primul paragraf CO, este vorba de a permite Comisiei să acopere o lacună a Tratatului CECO ce îi paralizează acțiunea, permițându-i *să adopte o decizie sau o recomandare* într-un caz neprevăzut de acest tratat, însă fără a-l modifica. În plus, este necesar un aviz conform prealabil al Consiliului care hotărăște în unanimitate. În cadrul articolului 95 al treilea paragraf CO, este vorba despre *a modifica o dispoziție a respectivului tratat* „privind exercitarea de către Comisie a competențelor care îi sunt atribuite". Unanimitatea Consiliului nu este solicitată, însă sunt necesare un aviz favorabil al Curții și un vot al Parlamentului European.

174. În prezenta cauză, Salzgitter acuză Comisia că s-a întemeiat pe articolul 95 primul și al doilea paragraf CO pentru a extinde domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO în cadrul diverselor coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei, în timp ce aceasta ar fi trebuit să respecte procedura prevăzută fie la articolul 96 CO, fie la articolul 95 al treilea și al patrulea paragraf CO.

175. În lumina concluziilor pe care le-am prezentat în cadrul primului aspect al primului motiv, considerăm această obiecție ca fiind neîntemeiată.

176. Într-adevăr, în cazul în care, astfel cum susținem, articolul 4 litera (c) CO este aplicabil ajutoarelor acordate întreprinderilor siderurgice în temeiul unei scheme generale de ajutoare, atunci Comisia nu a extins domeniul de aplicare al acestei dispoziții când a adoptat normele stabilite în cadrul codurilor privind ajutoarele acordate siderurgiei. Ținând cont de faptul că aceasta se afla într-un caz neprevăzut de Tratatul CECO, în care era totuși necesar să acționeze, considerăm, prin urmare, că Comisia se putea baza în mod legal pe articolul 95 primul și al doilea paragraf CO pentru a răspunde, prin intermediul respectivelor norme, necesităților restructurării pieței siderurgice.

177. Prin urmare, suntem de părere că Tribunalul nu a comis, în această privință, nicio eroare de drept și propunem Curții să respingă al doilea aspect al primului motiv.

3. Cu privire la al treilea aspect al primului motiv, întemeiat pe o eroare de drept comisă în legătură cu prezentarea practicii decizionale a Comisiei

178. Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv, Salzgitter susține că, la punctul 112 și următoarele din hotărârea atacată, Tribunalul a prezentat practica decizională a Comisiei în mod eronat [68].

a) Argumentele părților

179. Salzgitter susține că, încă de la intrarea în vigoare a Tratatului CECO în 1952, și nu de la începutul anilor '70, Comisia a considerat că articolul 4 litera (c) CO se aplica doar ajutoarelor specifice în favoarea întreprinderilor siderurgice. În această privință, Salzgitter se bazează pe raportul publicat de Înalta Autoritate a CECO în 1963, intitulat „Tratatul CECO în perioada 1952-1962", pe modul de redactare a celui de al patrulea considerent și a articolului 1 din primul cod, pe poziția apărată de Comisie în cadrul celui de al IX-lea raport privind politica concurenței, precum și pe practica decizională a Comisiei în sectorul cărbunelui. Salzgitter impută Tribunalului în special că a considerat, la punctul 115 din hotărârea atacată, că al doilea cod avea ca obiect să restituie articolului 4 litera (c) CO domeniul său de aplicare inițial, în timp ce era vorba, în realitate, despre o modificare neautorizată a Tratatului CECO.

180. În opinia Comisiei, faptul că aceasta a apărat un punct de vedere diferit cu privire la domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO înainte de cel de al treilea cod este lipsit de importanță pentru ajutoarele acordate Salzgitter, în măsura în care acest punct de vedere nu a fost exprimat în niciun act individual susceptibil să devină definitiv cu privire la întreprinderea beneficiară înainte de 1 ianuarie 1986 [69].

b) Apreciere

181. La punctele 112-117 din hotărârea atacată, Tribunalul a prezentat normele adoptate de Comisie în cadrul primului și al celui de al doilea cod. Deși nu se referă la normele aplicabile prezentei cauze, această expunere permite totuși aprecierea contextului juridic al acțiunii și scoate în evidență modificările de interpretare ale Comisiei.

68 — Punctele 122-138 din memoriul în răspuns și recursul incident.

69 — Punctul 62 din memoriul în replică.

182. Contrar celor susținute de Comisie, acest lucru nu este lipsit de importanță în prezenta cauză.

183. La punctul 112 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, „încă de la începutul anilor ’70 și până la adoptarea [celui de al doilea cod], Comisia a considerat că articolul 4 litera (c) CO se aplica numai ajutoarelor specifice în favoarea întreprinderilor siderurgice”. Acesta a reținut, în continuare, la punctul 115 din această hotărâre, că, „începând cu [respectivul cod], codurile se referă la «toate ajutoarele acordate siderurgiei […], indiferent dacă sunt sau nu sunt specifice», *această precizare [având] ca obiect numai să restituie articolului 4 litera (c) CO domeniul său de aplicare inițial*” [70] .

184. În cadrul acestui aspect, Salzgitter reproșează din nou Tribunalului analiza acestuia referitoare la „domeniul de aplicare inițial” al articolului 4 litera (c) CO. Într-adevăr, aceasta susține că încă de la intrarea în vigoare a Tratatului CECO, și nu numai în perioada cuprinsă între anii ’70 și adoptarea celui de al doilea cod, domeniul de aplicare al acestei dispoziții era limitat la ajutoarele specifice în favoarea întreprinderilor siderurgice.

185. Având în vedere concluziile pe care le-am prezentat în cadrul primului aspect al primului motiv, credem că Tribunalul a expus în mod corect practica decizională a Comisiei și considerăm, în consecință, că argumentul Salzgitter nu poate fi admis.

186. Prin urmare, propunem Curții să respingă al treilea aspect al primului motiv ca fiind neîntemeiat și, prin urmare, să respingă în întregime primul motiv.

B — *Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe lipsa motivării deciziei în litigiu*

187. Prin intermediul celui de al doilea motiv, Salzgitter susține că Tribunalul a comis o eroare de drept prin faptul că a statuat, la punctul 184 din hotărârea atacată, că motivarea deciziei în litigiu respecta cerințele impuse de Tratatul CECO [71].

1. Argumentele părților

188. Salzgitter susține că Comisia nu explică motivele pentru care aceasta se îndepărtează

70 — Sublinierea noastră.

71 — Punctele 139-142 din memoriul în răspuns și recursul incident.

de practica sa decizională anterioară prin aplicarea articolului 4 litera (c) CO unui ajutor nespecific sectorului cărbunelui și al oțelului, contrar jurisprudenței Curții și cu încălcarea articolului 67 CO.

189. Salzgitter susține în egală măsură că Comisia a omis să explice motivul pentru care aprecierea sa era în contradicție cu practica sa decizională privind sectorul cărbunelui.

190. În sfârșit, Salzgitter reproșează Comisiei că nu a expus motivele pentru care decizia în litigiu se îndepărta de practica decizională a acesteia în cauze similare, precum cauza în care s-a adoptat Decizia 2002/347/CECO a Comisiei [72].

191. Republica Federală Germania subliniază că evoluția concepției juridice a Comisiei cu privire la domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO și, respectiv, al articolului 67 CO presupunea o motivare și o justificare crescute în decizia în litigiu [73].

192. La rândul său, Comisia susține că practica sa s-a schimbat de la adoptarea celui de al treilea cod și că acesta este suficient de motivat în acest sens [74]. Comisia contestă existența unei obligații de motivare speciale, considerând că sarcinile sale sunt reglementate, în mod exhaustiv, de articolul 15 al treilea paragraf CO și de articolul 95 primul paragraf CO (consultarea Comitetului Consultativ și avizul conform al Consiliului).

2. Apreciere

193. Cu titlu preliminar, amintim că problema întinderii obligației de motivare este o problemă de drept care poate fi supusă controlului Curții în cadrul unui recurs. Prin urmare, un motiv întemeiat pe încălcarea întinderii acestei obligații este admisibil, chiar dacă acesta presupune în mod necesar luarea în considerare a faptelor pe care Tribunalul s-a bazat pentru a ajunge la concluzia sa [75].

194. Din termenii articolului 5 al doilea paragraf a patra liniuță CO și ai articolului 15 primul paragraf CO reiese că Comunitatea „face publice motivele acțiunii sale” și că „deciziile, recomandările și avizele [Comisiei] sunt motivate și se referă la avizele a

72 — Decizia din 21 noiembrie 2001 privind regimul de scutire fiscală a provizioanelor prevăzut în Franța pentru stabilirea întreprinderilor în străinătate (JO 2002, L 126, p. 27).

73 — Punctul 53 din memoriul în răspuns și în intervenție în susținerea recursului incident.

74 — Al treilea și al patrulea considerent ale celui de al treilea cod.

75 — Hotărârea din 20 noiembrie 1997, Comisia/V (C-188/96 P, Rec., p. I-6561, punctul 24 și jurisprudența citată).

căror obținere este obligatorie". Din aceste dispoziții, precum și din principiile generale ale Tratatului CECO reiese că Comisia trebuie să își motiveze deciziile generale sau individuale pe care le adoptă, indiferent de baza juridică aleasă în acest scop. În plus, lipsa sau insuficiența motivării constituie o încălcare a formelor fundamentale de procedură în sensul articolului 33 CO și constituie un motiv de ordine publică ce trebuie invocat din oficiu de instanța comunitară [76].

195. Potrivit unei jurisprudențe constante, obligația de motivare ce revine Comisiei în temeiul articolului 15 CO trebuie să respecte aceleași principii precum cele prezentate de Curte în contextul articolului 253 CE [77].

196. Aceste principii sunt următoarele. Motivarea trebuie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să permită instanței comunitare să exercite controlul de legalitate, iar părților interesate – destinatari sau alte persoane vizate de act, în sensul articolului 33 al doilea paragraf CO –, să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate. Totuși, nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care aspectul dacă această motivare respectă condițiile impuse de articolele 5 CO și 15 CO trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă [78]. În cadrul controlului ajutoarelor de stat, examinarea motivării unei decizii a Comisiei trebuie să țină cont în egală măsură de evaluările complexe pe care trebuie să le efectueze instituția și de alegerile de natură discreționară pe care aceasta le poate efectua.

197. În ceea ce privește, mai întâi, obiecția întemeiată pe lipsa motivării referitoare la evoluția practicii decizionale a Comisiei cu privire la domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO și, respectiv, al articolului 67 CO, considerăm că această obiecție nu este relevantă.

198. Într-adevăr, aprecierea Comisiei cu privire la compatibilitatea ajutoarelor în cauză cu piața comună a cărbunelui și a oțelului nu este întemeiată pe o astfel de evoluție. Prin urmare, din contextul deciziei în litigiu și în special din cuprinsul punctelor

76 — A se vedea în special Hotărârea Tribunalului din 22 iunie 2005, CIS/Comisia (T-102/03, Rec., p. II-2357, punctul 46 și jurisprudența citată).

77 — A se vedea în special Hotărârea Curții din 11 septembrie 2003, Belgia/Comisia (C-197/99 P, Rec., p. I-8461, punctul 72), și Hotărârea Tribunalului din 24 septembrie 1996, NALOO/Comisia (T-57/91, Rec., p. II-1019, punctele 298-300), precum și Hotărârea din 24 octombrie 1997, British Steel/Comisia (T-243/94, Rec., p. II-1887, punctele 159 și 160).

78 — Hotărârea din 19 septembrie 1985, Hoogovens Groep/Comisia (172/83 și 226/83, Rec., p. 2831, punctul 24), Hotărârea din 14 februarie 1990, Delacre și alții/Comisia (C-350/88, Rec., p. I-395, punctele 15 și 16), Hotărârile citate anterior Belgia/Comisia (punctul 72) și Spania/Comisia (punctul 73).

59-66 și 109-133 din aceasta rezultă că, în opinia Comisiei, articolul 4 litera (c) CO acoperea, de la început, respectivele ajutoare. Este vorba despre același punct de vedere pe care l-am susținut în cadrul examinării primului motiv al recursului incident.

199. În orice caz, decizia în litigiu menționează în mod clar și neechivoc raționamentul Comisiei cu privire la scopul și la aplicabilitatea fiecărei dintre aceste două dispoziții.

200. Într-adevăr, Comisia explică, în detaliu, de ce „examinarea compatibilității ajutoarelor ilegale în cauză cu piața comună trebuie efectuată conform articolului 4 litera (c) [CO] și [codurilor privind ajutoarele acordate siderurgiei] succesive” [79]. Aceasta arată, în primul rând, în cadrul examinării naturii ajutoarelor în cauză, motivele pentru care consideră că articolul 67 CO nu este aplicabil (punctul 66). În al doilea rând, Comisia explică, în cadrul examinării compatibilității ajutoarelor în litigiu cu piața comună a cărbunelui și a oțelului, de ce aplicarea articolului 87 alineatul (2) litera (c) CE unei întreprinderi siderurgice este *a priori* exclusă (punctele 110-120). În al treilea rând, aceasta precizează motivele pentru care o decizie individuală, în temeiul articolului 95 CO, nu era justificată în prezenta cauză (punctele 121-125). În sfârșit, în al patrulea rând, Comisia expune normele specifice privind în special termenele de notificare ce au fost adoptate în cadrul codurilor privind ajutoarele acordate siderurgiei aplicabile din 1986 (punctele 67-76 și 126-133).

201. Aceste motive au permis întreprinderii Salzgitter, precum și Republicii Federale Germania să ia cunoștință de motivele pentru care Comisia a considerat că condițiile stabilite la articolul 4 litera (c) CO erau îndeplinite în speță. De altfel, acestea din urmă au putut contesta, în detaliu, aprecierile Comisiei. În plus și astfel cum o demonstrează controlul jurisdicțional pe care l-a putut efectua Tribunalul în cadrul hotărârii atacate, respectivele motive permit instanței comunitare verificarea temeiniciei acestor aprecieri.

202. Prin urmare, în opinia noastră, Comisia nu trebuia să expună, în plus, în actul care, amintim, este de aplicare individuală, evoluția practicii sale decizionale după adoptarea primului și a celui de al doilea cod, acestea din urmă fiind oricum inaplicabile prezentei cauze.

203. În ceea ce privește a doua obiecție, considerăm de asemenea că nu este relevantă, întrucât normele care guvernează

79 — Punctul 109 din decizia în litigiu.

intervențiile statelor membre în favoarea industriei carbonifere diferă de normele stabilite în cadrul codurilor privind ajutoarele acordate siderurgiei.

204. În sfârșit, în ceea ce privește a treia obiecție, considerăm că Comisia nu trebuia să expună motivele pentru care aprecierea sa diferă de cea adoptată în cadrul deciziilor anterioare. Într-adevăr, noțiunea „ajutor de stat" răspunde, în Tratatul CE, precum și în Tratatul CECO, unei situații obiective și motivele pentru care Comisia a făcut o apreciere diferită în deciziile sale anterioare nu sunt relevante pentru examinarea problemei dacă ajutoarele în cauză intră sau nu intră în domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO.

205. Având în vedere aceste elemente, suntem de părere că motivul întemeiat pe o lipsă de motivare, în măsura în care acesta se bazează pe obiecțiile sus-menționate, trebuie respins. Într-adevăr, considerăm că motivarea deciziei în litigiu îndeplinește deopotrivă cerințele de a fi clară și controlabilă care rezultă din articolele 5 CO și 15 CO, contextul de fapt și de drept fiind redat suficient de precis.

206. Prin urmare, în opinia noastră, Tribunalul a concluzionat în mod corect, la punctul 184 din hotărârea atacată, că decizia în litigiu fusese motivată în mod corespunzător de Comisie.

207. În aceste condiții, propunem Curții să respingă al doilea motiv.

208. Din ansamblul considerațiilor precedente rezultă că recursul incident introdus de Salzgitter trebuie să fie, în opinia noastră, respins în întregime.

VI — Cu privire la recursul principal

209. În susținerea recursului său, Comisia invocă două motive întemeiate, în primul rând, pe încălcarea articolului 4 litera (c) CO, precum și a celor de al treilea, al patrulea, al cincilea și al șaselea cod și, în al doilea rând, pe încălcarea dreptului la apărare.

A — *Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 4 litera (c) CO, precum și a celor de al treilea, al patrulea, al cincilea și al șaselea cod*

210. Primul motiv constă în trei aspecte întemeiate, în primul rând, pe o analiză eronată cu privire la caracterul incert și echivoc al cadrului juridic aplicabil, în al doilea rând, pe o eroare de drept comisă în

luarea în considerare a primelor două coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei, în al treilea rând, pe o interpretare eronată a jurisprudenței Curții referitoare la principiul securității juridice, în al patrulea rând, pe o motivare contradictorie a hotărârii atacate, în al cincilea rând, pe o apreciere eronată cu privire la informarea Comisie în legătură cu aplicarea ZRFG întreprinderilor siderurgice și, în al șaselea rând, pe o repunere în discuție a jurisprudenței rezultate din Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland [80].

211. În esență, Comisia contestă analiza efectuată de Tribunal, la punctele 158-183 din hotărârea atacată, cu privire la motivul prezentat în primă instanță, întemeiat pe o pretinsă încălcare a principiului securității juridice (al șaptelea motiv). Comisia susține că Tribunalul a comis o eroare de drept atunci când a statuat că, în circumstanțele specifice ale cauzei, aceasta încălcase principiul securității juridice prin solicitarea restituirii ajutoarelor acordate întreprinderii Salzgitter în perioada 1986-1995.

212. Pentru a admite motivul întemeiat pe încălcarea principiului securității juridice, Tribunalul a urmat un raționament în trei etape.

213. Mai întâi, acesta a examinat claritatea cadrului juridic. Tribunalul a concluzionat, la punctul 174 din hotărârea atacată, că situația care a decurs din adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod era incertă și echivocă. Această analiză este contestată de Comisie în cadrul primului aspect al primului motiv.

214. În continuare, Tribunalul a examinat comportamentul Comisiei. După ce a constatat că aceasta primise o serie de informații din partea Salzgitter și că adoptase totodată o decizie de a nu ridica obiecții privind punerea în aplicare a ZRFG, Tribunalul a considerat, la punctele 176-180 din hotărârea atacată, că Comisia nu își îndeplinise obligația de diligență prin faptul că nu a observat, pe parcursul examinării, lipsa notificării ajutoarelor în cauză și prin faptul că nu a demarat nicio acțiune în acest sens. Această constatare este criticată de Comisie în cadrul celui de al cincilea aspect al primului motiv.

215. În sfârșit, cu privire la aceste constatări, Tribunalul a susținut, la punctele 181 și 182 din hotărârea atacată, că Comisia încălcase principiul securității juridice prin faptul că a dispus ca Republica Federală Germania să recupereze ajutoarele acordate întreprinderii Salzgitter. Concluziile pe care le trage Tribunalul din respectivele constatări sunt contestate de Comisie în cadrul celui de al treilea aspect al primului motiv.

80 — C-24/95, Rec., p. I-1591.

216. Având în vedere aceste elemente, considerăm că trebuie să analizăm temeinicia acestui prim motiv prin examinarea, în continuare, a primului, a celui de al cincilea și a celui de al treilea aspect, în măsura în care acestea contestă cele trei aprecieri efectuate de Tribunal în hotărârea atacată.

1. Cu privire la primul aspect al primului motiv, întemeiat pe o analiză eronată referitoare la claritatea situației juridice în cauză

217. Prin intermediul primului aspect al primului motiv, Comisia contestă analiza Tribunalului potrivit căreia situația juridică ce decurge din adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod era incertă și echivocă.

a) Argumentele părților

218. Comisia consideră că analiza Tribunalului, prezentată la punctul 174 din hotărârea atacată, potrivit căreia autorizarea ajutorului cuprinsă în Decizia din 1971 ar fi fost retrasă în mod tacit și parțial în momentul adoptării celui de al doilea cod sau, cel puțin, a celui de al treilea cod este eronată.

219. Aceasta susține că autorizarea sus-menționată, care se întemeia pe Tratatul CE, nu putea avea efect în cadrul Tratatului CECO. Articolul 4 litera (c) CO era aplicabil și, conform Hotărârii din 10 decembrie 1969, Comisia/Franța, citată anterior, ajutoarele acordate întreprinderilor siderurgice erau strict interzise înainte de intrarea în vigoare a primului cod [81]. Comisia consideră că respectiva autorizare, la fel ca cele care au urmat, a fost declarată aplicabilă domeniului acoperit de Tratatul CECO numai în temeiul primului cod și că această autorizare generală temporară a expirat odată cu primul cod, la 31 decembrie 1981.

220. În plus, Comisia contestă analiza Tribunalului expusă la punctele 173 și 174 din hotărârea atacată, conform căreia nu reieșea clar dacă aplicarea ulterioară a articolului 3 din ZRFG întreprinderii Salzgitter intra sub incidența obligației de notificare a „proiectelor", prevăzută la articolul 6 din al treilea cod. Potrivit Comisiei, această dispoziție este foarte clară.

221. În memoriul său în replică, Comisia susține de asemenea că articolul 67 CO nu este aplicabil ajutoarelor de stat, întrucât statele membre nu pot adopta măsuri de ajutor în cadrul politicii lor economice și sociale [82]. Aceasta subliniază că articolul 4

81 — Comisia face referire la punctele 41-44 din această hotărâre.

82 — Comisia face trimitere la Hotărârea De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg/Înalta Autoritate, citată anterior.

litera (c) CO interzice ajutoarele „sub orice formă” și că jurisprudența citată de Republica Federală Germania nu a făcut niciodată referire, în ceea ce privește articolul 67 CO, la „scheme de ajutoare” aplicabile în general. Comisia susține de asemenea că acest stat membru nu a informat-o cu privire la ajutoarele acordate Salzgitter și că statul respectiv nu poate pretinde, prin urmare, că aceasta le-a autorizat în temeiul articolului 67 CO.

222. Salzgitter consideră că Tribunalul nu a comis nicio eroare de drept prin constatarea faptului că situația juridică ce decurge din adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod era lipsită de claritate. În opinia sa, Comisia ar fi trebuit, în cadrul celui de al doilea și al celui de al treilea cod sau în orice altă comunicare, să facă cunoscută modificarea concepției sale juridice cu privire la domeniul de aplicare al articolului 4 litera (c) CO [83]. Aceasta susține în special că, prin neinvocarea niciunei obiecții împotriva punerii în aplicare a ZRFG, Comisia a creat la nivelul întreprinderilor o încredere legitimă în legalitatea acestei legislații.

223. În plus, Salzgitter susține că articolul 4 litera (c) CO nu este aplicabil unor măsuri generale ale statelor membre privind ansamblul sectoarelor economiei, precum ZRFG, fapt confirmat de Comisie în prima parte a considerentelor primului și ale celui de al doilea cod. Aceasta susține de asemenea că Comisia a efectuat o aplicare retroactivă a articolului 4 litera (c) CO, contrară dreptului comunitar și de natură să repună în discuție deciziile de investiții pe termen lung ale întreprinderii beneficiare [84].

224. Salzgitter adaugă că practica decizională a Comisiei în sectorul carbonifer, care constă în aplicarea articolului 67 CO unor ajutoare nespecifice sectorului respectiv, confirmă această analiză.

225. Salzgitter susține că articolul 6 din al treilea cod nu permitea să se stabilească dacă aplicarea normelor fiscale prevăzute de ZRFG unor întreprinderi siderurgice trebuia să facă obiectul unei noi notificări, în pofida autorizației acordate anterior de Comisie în temeiul Tratatului CE. Aceasta adaugă că ajutoare existente, precum cele prevăzute de ZRFG, nu puteau fi supuse obligației de notificare prevăzute de respectiva dispoziție. În această privință, Salzgitter face trimitere la Hotărârea Italia/Comisia, citată anterior, privind notificarea măsurilor individuale de aplicare a unei scheme generale de ajutoare [85]. În opinia acesteia, în măsura în care Comisia ar fi autorizat fără rezerve aplicarea ZRFG în temeiul Tratatului CE și în măsura în care nu ar fi ridicat nicio obiecție în temeiul articolului 67 CO, punerea în apli-

83 — Salzgitter face trimitere la Hotărârea din 29 aprilie 2004, Comisia/Kvaerner Warnow Werft (C-181/02 P, Rec., p. I-5703, punctul 41).

84 — Salzgitter face trimitere la Hotărârea Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, citată anterior (punctul 119 și jurisprudența citată).

85 — Punctul 21.

care a ZRFG în beneficiul unei întreprinderi nu ar putea fi calificată „ajutor nou” și, în consecință, „proiect” în sensul articolului 6 din al treilea cod.

226. În sfârșit, Salzgitter adaugă că, prin notificarea ZRFG Comisiei în 1971, conform Tratatului CE, Republica Federală Germania a adus de asemenea această lege la cunoștința Comisiei în temeiul articolului 67 CO. Aceasta consideră că, prin autorizarea măsurilor fiscale notificate în temeiul Tratatului CE, Comisia a declarat implicit și că aceste măsuri nu produceau nicio „urmare semnificativă asupra condițiilor de concurență” în industria cărbunelui sau a oțelului în temeiul articolului 67 alineatul (1) CO.

227. Republica Federală Germania susține, în esență, aceeași argumentare ca și Salzgitter. Aceasta arată că ajutoarele generale nu sunt supuse unei obligații de informare în temeiul articolului 67 alineatul (1) CO în cazul în care nu sunt de natură să producă o urmare semnificativă asupra condițiilor de concurență în industria cărbunelui sau a oțelului, fapt confirmat implicit de Comisie prin autorizarea, în mai multe rânduri, a măsurilor prevăzute de ZRFG. Republica Federală Germania consideră că, în orice caz, aceste măsuri pot fi considerate ajutoare existente, nesupuse unei obligații distincte de notificare în temeiul Tratatului CECO.

b) Apreciere

228. Astfel cum am arătat [86], Tribunalul a declarat la punctul 174 din hotărârea atacată:

„[…] situația care a decurs din adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod […] s-a caracterizat prin următoarele elemente de incertitudine și de lipsă de claritate, imputabile Comisiei:

— caracterul implicit al revocării parțiale – și, prin urmare, de natură insuficient de clară – al deciziei de a nu ridica obiecții conținute în Decizia Comisiei din 1971;

— o ambiguitate cu privire la efectele revocării parțiale implicite a deciziei de a nu ridica obiecții menționate anterior în ceea ce privește problema dacă aplicarea ulterioară a articolului 3 din ZRFG trebuia să fie notificată ca «proiect» în sensul articolului 6 din al treilea cod […]”

86 — A se vedea punctul 60 și următoarele din prezentele concluzii.

229. În cadrul acestui prim aspect, Comisia susține, pe de o parte, că Tribunalul a comis o eroare de drept în ceea ce privește efectele celui de al doilea și ale celui de al treilea cod asupra deciziei de a nu ridica obiecții pe care Comisia a adoptat-o cu privire la articolul 3 din ZRFG la 4 august 1971. Aceasta contestă, pe de altă parte, analiza Tribunalului în legătură cu claritatea obligației de notificare a proiectelor de ajutoare în cauză stabilită la articolul 6 din al treilea cod.

230. În opinia noastră, această obiecție este întemeiată din motivele pe care urmează să le expunem.

231. Considerăm, în primul rând, contrar opiniei Tribunalului, că adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod nu a determinat revocarea parțială și implicită a Deciziei Comisiei din 1971. Într-adevăr, astfel cum am arătat în cadrul examinării recursului incident, considerăm că această decizie, întemeiată pe articolele 87 CE și 88 CE, avea în vedere numai întreprinderile care intră sub incidența Tratatului CE și nu se referea la cele care intră sub incidența Tratatului CECO [87]. Prin urmare, adoptarea celui de al doilea și a celui de al treilea cod nu putea determina revocarea autorizației acordate de Comisie în 1971, întrucât întreprinderile siderurgice nu erau, în opinia noastră, vizate de aceasta.

87 — A se vedea punctele 149-152 din prezentele concluzii.

232. În al doilea rând, în opinia noastră, obligația de notificare a ajutoarelor în cauză reieșea foarte clar din termenii articolului 6 din al treilea cod.

233. Articolul 6 stabilește o procedură de examinare prealabilă de către Comisie a tuturor proiectelor de ajutoare instituite de statele membre în vederea prevenirii instituirii unor ajutoare incompatibile cu piața comună. În acest scop, articolul 6 alineatul (1) prima teză din al treilea cod impune statelor membre să informeze în timp util Comisia cu privire la proiectele care au ca scop instituirea sau modificarea ajutoarelor prevăzute de acest cod pentru ca aceasta să își poată prezenta observațiile [88]. În plus, în temeiul articolului 6 alineatul (1) a doua teză din codul respectiv, Comisia trebuie să fie „informată, în aceleași condiții, cu privire la *proiectele având ca obiect aplicarea în sectorul siderurgic a schemelor de ajutoare referitor la care Comisia s-a pronunțat deja pe baza dispozițiilor Tratatului [CE]*” [89]. Notificarea este introdusă într-un termen pe care Curtea l-a calificat drept un „termen de decădere” [90]. Conform articolului 6 alineatul (4) din acest cod, statul membru nu poate pune în aplicare măsurile proiectate, indiferent dacă sunt specifice sau dacă sunt adoptate în vederea aplicării unei scheme generale

88 — Al treilea cod are în vedere ajutoarele pentru cercetare și dezvoltare, ajutoarele în favoarea protecției mediului, ajutoarele pentru închiderea instalațiilor siderurgice și, în sfârșit, ajutoarele regionale pentru investițiile prevăzute de schemele generale.

89 — Sublinierea noastră.

90 — A se vedea Hotărârea din 13 iulie 2000, Salzgitter/Comisia (C-210/98 P, Rec., p. I-5843, punctele 49-55 și jurisprudența citată).

de ajutoare autorizate în temeiul Tratatului CE, atât timp cât Comisia nu le-a aprobat. Astfel cum a statuat Curtea în contextul articolului 88 alineatul (3) CE, acest control este esențial pentru a garanta funcționarea pieței comune [91].

234. Din modul de redactare a articolului 6 alineatul (1) a doua teză din al treilea cod reiese cu claritate că, după intrarea în vigoare a acestuia, la 1 ianuarie 1986, obligația de a notifica măsurile financiare, precum cele în cauză în prezenta acțiune, era clară și necondiționată.

235. Această analiză este confirmată de jurisprudența Curții.

236. Într-adevăr, această obligație figurează, în condiții identice, la articolul 6 alineatul (1) din al patrulea, al cincilea și al șaselea cod. Sesizată cu o problemă privind efectele unei astfel de dispoziții în cadrul celui de al cincilea cod, instanța comunitară a considerat că, astfel cum era redactată, această dispoziție „nu [lăsa] nicio îndoială autorităților publice cu privire la obligația care le revenea de a notifica ajutoarele în cauză și de a condiționa acordarea acestora de adoptarea poziției prealabile a Comisiei, independent de eventuala calificare a acestora ca ajutoare” [92].

237. În consecință, contrar celor susținute de Tribunal la punctul 174 din hotărârea atacată, considerăm că obligația de notificare introdusă de Comisie la articolul 6 alineatul (1) a doua teză din al treilea cod viza, în mod clar, ajutoare precum cele în cauză în prezenta acțiune. Republica Federală Germania, având în vedere participarea sa la Comitetul Consultativ CECO și Salzgitter, având în vedere poziția sa economică de anvergură, erau ambele în măsură să sesizeze introducerea acestei obligații în al treilea cod și menținerea acesteia în codurile ulterioare privind ajutoarele acordate siderurgiei. În consecință, contrar celor statuate de Tribunal la punctul 181 din hotărârea atacată, nu considerăm că Comisia era obligată să furnizeze vreo clarificare a normelor în cadrul celui de al treilea cod sau al codurilor ulterioare.

238. În aceste condiții, suntem de părere că Salzgitter și Republica Federală Germania erau în măsură să cunoască cu precizie întinderea obligațiilor lor încă din momentul adoptării celui de al treilea cod, în 1986. Prin urmare, exista, contrar susținerilor Tribunalului, o obligație de notificare clară și

91 — A se vedea Hotărârea din 14 februarie 1990, Franța/Comisia (C-301/87, Rec., p. I-307, punctul 17), și Hotărârea din 11 iulie 1996, SFEI și alții (C-39/94, Rec., p. I-3547, punctul 70).

92 — Ordonanța Germania/Comisia, citată anterior (punctul 55).

neechivocă a ajutoarelor în cauză, în temeiul articolului 6 din al treilea, al patrulea, al cincilea și al șaselea cod.

239. Având în vedere ansamblul acestor elemente, considerăm, prin urmare, că Tribunalul a comis o eroare de drept în analiza privind claritatea cadrului juridic aplicabil.

240. Această constatare ar fi, în principiu, suficientă pentru a admite recursul introdus de Comisie și pentru a anula hotărârea atacată. Cu toate acestea, considerăm că trebuie să efectuăm examinarea celui de al cincilea și a celui de al șaselea aspect al primului motiv cu scopul de aprecia consecințele care trebuie deduse, în prezenta cauză, din această eroare de drept.

2. Cu privire la al cincilea aspect al primului motiv, întemeiat pe o apreciere eronată referitoare la informarea Comisiei în legătură cu acordarea ajutoarelor în cauză

241. Prin intermediul celui de al cincilea aspect al primului motiv, Comisia susține că Tribunalul a comis o eroare de drept prin faptul că a apreciat, la punctul 179 din hotărârea atacată, că Comisia avea cunoștință de aplicarea ZRFG întreprinderii Salzgitter cu mai mulți ani înainte de a reacționa și și-ar fi încălcat, prin urmare, obligația de diligență.

a) Argumentele părților

242. Comisia susține că, la punctele 175-179 din hotărârea atacată, Tribunalul se limitează la indicarea documentelor care au fost comunicate Comisiei, însă nu precizează dacă acestea conțineau informații cu privire la ajutoare ce nu fuseseră notificate. În plus, Tribunalul nu ar menționa nicio dispoziție legală care ar obliga aparatul administrativ al Comisiei să țină cont de aceste documente în afara procedurii în cadrul căreia i-ar fi fost transmise.

243. Comisia precizează că, tocmai datorită existenței schemei de ajutoare de stat acordate siderurgiei, nu se prevede, și nici nu este necesar să existe o transmitere de informații între serviciile Comisiei însărcinate cu urmărirea sistemului cotelor de producție de oțel și cele însărcinate cu controlul ajutoarelor de stat. Aceasta adaugă că Republica Federală Germania nu a respectat obligația de a prezenta situația privind ajutoarele acordate prevăzută la articolul 7 din codurile privind ajutoarele acordate siderurgiei în vigoare

în perioada 1986-2002 și că nu a fost efectuată nicio transmitere de informații către serviciile însărcinate cu aplicarea codurilor respective.

244. Comisia subliniază că întreprinderile siderurgice nu sunt obligate să îi comunice rapoartele de activitate sau rezultatele financiare anuale în cadrul regimului de cote de producție de oțel, astfel încât aceasta nu trebuie să lectureze, în principiu, aceste documente.

245. Comisia contestă constatarea Tribunalului de la punctul 179 din hotărârea atacată potrivit căreia rapoartele de activitate și rezultatele financiare anuale pe care Salzgitter le-a transmis Comisiei au scos în evidență existența unor rezerve excepționale în beneficiul acesteia. Comisia adaugă că, în orice caz, nu sumele sau rezervele utilizate pentru investiții sunt importante în sistemul cotelor, ci efectele pe care investițiile le au asupra capacității de producție și, ulterior, asupra producției însăși. Aceasta precizează că, și dacă s-ar admite afirmația Tribunalului de la punctul 178 din hotărârea atacată, potrivit căreia sursele de finanțare trebuiau să fie efectiv comunicate Comisiei în cadrul regimului de cote, rezervele în cauză nu corespund unor surse de finanțare, ci unei amânări a impozitului acordate pentru investiții speciale.

246. Comisia consideră că Tribunalul nu menționează nicio dispoziție din care ar putea reieși că are obligația de a lua cunoștință de documente în afara procedurii în cadrul căreia i-au fost transmise. Aceasta adaugă că transmiterea spontană de către Salzgitter a documentelor nu ar putea dovedi că Comisia a luat cunoștință de conținutul lor. De altfel, întreprinderea beneficiară nu ar fi dovedit un astfel de fapt.

247. În cadrul observațiilor sale scrise și orale, Comisia a insistat asupra riscurilor pe care le poate genera analiza Tribunalului atât cu privire la sistemul controlului ajutoarelor de stat, cât și cu privire la organizarea sa administrativă.

248. Astfel, aceasta a arătat, pe de o parte, că, dacă transmiterea spontană de documente către un serviciu oarecare al Comisiei, care nu pot conține decât observații vagi privind acordarea de ajutoare de stat, era suficientă pentru a interzice unicul său mijloc de acțiune cu privire la acordarea de ajutoare ilicite sau incompatibile cu piața comună, atunci controlul ajutoarelor de stat, întemeiat pe obligația de notificare, ar risca să se prăbușească.

249. Comisia a evidențiat, pe de altă parte, că analiza Tribunalului riscă să repună în discuție un acquis esențial al organizării

administrative moderne a Comisiei, și anume repartizarea clară și netă a competențelor, în beneficiul unui sistem administrativ în care fiecare agent al Comisiei ar trebui să notifice imediat autorității competente orice încălcare a ordinii juridice pe care ar fi descoperit-o.

250. Salzgitter consideră că acest aspect privește considerații de fapt pe care Curtea nu este competentă să le judece în cadrul unui recurs. Cu titlu subsidiar, aceasta susține că obligația Comisiei, prevăzută în cadrul regimului de supraveghere a cotelor de oțel, de a ține cont de ajutoarele acordate anterior include obligația de a lua cunoștință de rapoartele de activitate care i-au fost transmise. Salzgitter adaugă că rezultatele financiare anuale care figurează în aceste rapoarte indicau clar că beneficiase de măsurile fiscale prevăzute de ZRFG și că, de altfel, tocmai în temeiul acestor rapoarte de activitate Comisia îi adresase o cerere de informații în 1998. Salzgitter susține că acest subiect a fost abordat de asemenea cu ocazia unei reuniuni cu Comisia în 1982, la care participau atât serviciile însărcinate cu gestionarea cotelor de oțel, cât și serviciile însărcinate cu controlul ajutoarelor de stat. Aceasta consideră că obligația Comisiei de a lua cunoștință de informațiile care îi sunt transmise rezultă din dreptul de a fi audiat [93] și că, în orice caz, Comisia nu poate să invoce împotriva unui cetățean faptul că acesta din urmă s-a adresat unui departament necompetent.

251. Republica Federală Germania susține că, în calitate de autoritate de control al ajutoarelor de stat, Comisia trebuie să țină cont de toate informațiile care îi pot fi comunicate. Aceasta adaugă că serviciile administrative însărcinate cu gestionarea cotelor de oțel sunt, prin competența lor, capabile să recunoască informațiile primite pentru controlul ajutoarelor acordate siderurgiei și că acestea trebuie să transmită informațiile relevante serviciilor însărcinate cu controlul ajutoarelor.

b) Apreciere

252. Contrar susținerilor întreprinderii Salzgitter, considerăm că acest al cincilea aspect este admisibil.

253. Știm că, în temeiul articolului 32d din Tratatul CECO, care este identic cu articolul 225 CE, recursul trebuie să fie limitat la chestiuni de drept, în măsura în care Tribunalul

93 — Hotărârea din 21 septembrie 1989, Hoechst/Comisia (46/87 și 227/88, Rec., p. 2859).

este, în principiu, singurul competent pentru a aprecia faptele [94].

254. Cu toate acestea, considerăm că analiza aspectului respectiv nu ridică o simplă problemă de apreciere a faptelor. În realitate, apreciem că examinarea temeiniciei acestuia ridică, având în vedere concluziile pe care le-am prezentat în cadrul primului aspect, o adevărată problemă de drept.

255. Problema care se ridică este dacă Tribunalul a comis o eroare de drept atunci când a statuat că Comisia își încălcase obligația de diligență prin faptul că nu a observat existența ajutoarelor în cauză și lipsa notificării acestora din urmă, în timp ce exista, în sarcina statului membru, o obligație clară și necondiționată de notificare.

256. Trebuie semnalat, cu titlu preliminar, că concluziile trase de Tribunal în cadrul hotărârii atacate cu privire la o eventuală obligație de transmitere a informațiilor între serviciile Comisiei sunt specifice cauzei. Tribunalul a subliniat acest lucru în mai multe rânduri, în special la punctele 179 și 182 din respectiva hotărâre. Concluziile sale rezultă din obligațiile speciale pe care Comisia le-a impus întreprinderilor siderurgice cu scopul de a depăși starea de criză evidentă a sectorului siderurgiei europene.

257. La punctele 176 și 177 din hotărârea atacată, Tribunalul a descris obligațiile care decurg, pentru întreprinderile siderurgice, din stabilirea unui regim de supraveghere a producției de oțel a acestora [95]. Pentru aplicarea acestui regim instituit în 1980, Tribunalul a subliniat în special că Comisia deținea informații curente cu privire la producția și la livrările întreprinderilor în discuție. Tribunalul a observat de asemenea că aceasta stabilise, în cadrul adaptării regimului respectiv, o legătură clară între atribuirea unor ajutoare neautorizate și cotele de producție cu scopul de a evita un cumul al acestor măsuri. Astfel, articolul 15 A alineatul (1) din Decizia nr. 2177/83/CECO a Comisiei [96] autoriza Comisia să „reducă cotele unei întreprin-

94 — Dorim să amintim că, în temeiul unei jurisprudențe constante, Tribunalul este singurul competent, pe de o parte, să constatate faptele, cu excepția cazului în care inexactitatea materială a constatărilor sale ar rezulta din înscrisurile aflate la dosar ce i-au fost prezentate și, pe de altă parte, să aprecieze aceste fapte. Prin urmare, aprecierea faptelor nu constituie, cu excepția cazului denaturării elementelor care i-au fost prezentate, o chestiune de drept supusă, ca atare, controlului Curții în cadrul unui recurs. Cu toate acestea, odată ce Tribunalul a constatat sau a apreciat faptele, Curtea este competentă să exercite un control asupra calificării juridice a acestor fapte și asupra consecințelor juridice care au fost stabilite de Tribunal pe baza acestora (a se vedea în special Hotărârea din 6 aprilie 2006, General Motors/Comisia, C-551/03 P, Rec., p. I-3173, punctele 51 și 52).

95 — Acest regim a fost instituit în temeiul articolului 58 CO prin Decizia nr. 2794/80/CECO a Comisiei din 31 octombrie 1980 de instituire a unui regim de cote de producție de oțel pentru întreprinderile industriei siderurgice (JO L 291, p. 1) și a fost prelungit în mai multe rânduri până la 30 iunie 1988.

96 — Decizia din 28 iulie 1983 de prelungire a regimului de supraveghere și de cote de producție a anumitor produse pentru întreprinderile industriei siderurgice (JO L 208, p. 1). Conținutul articolului 15 A din această decizie figurează, în termeni aproape identici, la articolul 15 A din deciziile ulterioare de prelungire, și anume Decizia nr. 234/84/CECO a Comisiei din 31 ianuarie 1984 (JO L 29, p. 1), Decizia nr. 3485/85/CECO a Comisiei din 27 noiembrie 1985 (JO L 340, p. 5), și Decizia nr. 194/88/CECO a Comisiei din 6 ianuarie 1988 (JO L 25, p. 1).

deri atunci când aceasta [constata] că întreprinderea în cauză [beneficiase] de ajutoare neautorizate de Comisie în temeiul [celui de al doilea cod] sau atunci când condițiile legate de autorizarea ajutoarelor nu fuseseră respectate". [traducere neoficială]

258. Având în vedere aceste elemente și jurisprudența Curții [97], Tribunalul a statuat, la punctul 178 din hotărârea atacată, că, „în consecință, Comisia era în mod necesar pusă în situația de a verifica informațiile privind producția întreprinderilor siderurgice pe care le primea de la acestea din urmă în special cu scopul de a stabili dacă menținerea sau creșterea capacităților de producție rezulta din ajutoare de stat neautorizate".

259. Tribunalul a subliniat în egală măsură existența unei supravegheri stricte a programelor de investiții ale întreprinderilor siderurgice [98] și a amintit că Comisia examinase din nou schema de ajutoare prevăzută de ZRFG în 1988 și că aceasta adoptase o decizie de a nu ridica obiecții în cursul lunii decembrie 1988 în temeiul Tratatului CE.

260. Având în vedere aceste elemente și informațiile transmise de Salzgitter Comisiei în temeiul obligațiilor sus-menționate, Tribunalul a considerat, la punctul 179 din hotărârea atacată, că aceasta din urmă „ar fi trebuit să observe și să constate lipsa notificării [ajutoarelor în litigiu] și să declanșeze o acțiune în acest sens". Având în vedere lipsa prelungită de reacție din partea Comisiei și situația de incertitudine și de lipsă de claritate a situației juridice, Tribunalul a statuat, prin urmare, la punctul 180 din hotărârea atacată, că Comisia crease, „prin încălcarea obligației de diligență […], o situație de caracter echivoc" pe care trebuia să o clarifice înainte de a dispune restituirea ajutoarelor acordate.

261. Contrar aprecierilor Tribunalului, considerăm că este dificil, în prezenta cauză, să se reproșeze Comisiei o încălcare a obligației sale de diligență, din moment ce acordarea ajutoarelor în cauză nu a făcut obiectul niciunei notificări, sub nicio formă, în pofida caracterului clar și necondiționat al acestei obligații.

262. Aprecierea noastră se bazează pe o analiză a competențelor și a responsabilităților care revin Comisiei și, respectiv, statelor membre în cadrul unui regim de control al ajutoarelor de stat.

97 — Tribunalul face trimitere la Hotărârea din 15 ianuarie 1985, Finsider/Comisia (250/83, Rec., p. 131, punctul 9), la Hotărârea din 15 octombrie 1985, Krupp și Thyssen/Comisia (211/83, 212/83, 77/84 și 78/84, Rec., p. 3409, punctul 34), și la Hotărârea din 7 aprilie 1987, Dillinger Hüttenwerke/Comisia (226/85, Rec., p. 1621, punctul 12).

98 — Tribunalul face trimitere la Decizia nr. 3302/81/CECO a Comisiei din 18 noiembrie 1981 privind informațiile pe care întreprinderile din industria oțelului trebuie să le furnizeze cu privire la investițiile lor (JO L 333, p. 35), astfel cum a fost modificată prin Decizia nr. 2093/85/CECO a Comisiei din 26 iulie 1985 (JO L 197, p. 19), în vigoare până la 16 octombrie 1991.

263. Comisia, la fel ca toate instituțiile comunitare, este supusă, în exercitarea responsabilităților sale administrative, principiului bunei administrări.

264. Începând cu una dintre primele hotărâri ale Curții, acest principiu face parte integrantă din normele nescrise ale legalității comunitare [99]. Cerințele corespunzătoare principiului respectiv au fost stabilite progresiv de jurisprudența Curții înainte de a face obiectul unei consacrări la articolul 41 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [100].

265. Principiul bunei administrări impune Comisiei să efectueze o examinare serioasă și exhaustivă a tuturor datelor, juridice sau de fapt, care pot avea o incidență asupra adoptării unui act [101]. În plus, în măsura în care Comisia deține o competență exclusivă pentru a aprecia compatibilitatea unui ajutor de stat cu piața comună, aceasta trebuie să efectueze o examinare diligentă și imparțială a fiecărui caz de care are cunoștință. Obligația de diligență, a cărei încălcare Tribunalul o impută Comisiei, este analizată ca cerința unui tratament administrativ „într-un termen rezonabil". Potrivit instanței comunitare, acest termen „trebuie să fie apreciat în funcție de circumstanțele proprii fiecărei cauze și în special de contextul acesteia, de diferitele etape procedurale pe care Comisia trebuie să le urmărească, de complexitatea cauzei, precum și de importanța acesteia pentru părțile interesate" [102]. Prin urmare, instituțiile nu trebuie să prelungească la nesfârșit procedurile și, în condițiile în care acestea sunt ținute să acționeze într-un termen rezonabil, ceea ce se sancționează este, într-o anumită măsură, pasivitatea acestora.

266. În practică, respectarea acestui principiu al bunei administrări impune Comisiei să ia toate măsurile necesare pentru a asigura, pe plan intern, buna funcționare a serviciilor sale [103]. În acest scop, aceasta dispune de o competență de organizare internă. Comisia formează o singură unitate organizațională și funcțională [104]. Totuși, aceste servicii sunt structurate în direcții generale, în direcții, în unități sau

99 — Hotărârea din 10 decembrie 1957, Société des usines à tubes de la Sarre/Înalta Autoritate (1/57 și 14/57, Rec., p. 201, 220).

100 — JO 2000, C 364, p. 1. A se vedea, cu privire la conținutul și la aplicabilitatea acestui principiu, Simon, D., „Le principe de «bonne administration» ou la «bonne gouvernance concrète»", în *Le droit de l'Union européenne en principes, Liber amicorum en l'honneur de Jean Raux*, Apogée, Rennes, 2006, p. 155.

101 — A se vedea Hotărârea Curții din 21 noiembrie 1991, Technische Universität München (C-269/90, Rec., p. I-5469, punctul 14), Hotărârea Tribunalului din 24 ianuarie 1992, La Cinq/Comisia (T-44/90, Rec., p. II-1, punctul 86), Hotărârea din 19 martie 1997, Oliveira/Comisia (T-73/95, Rec., p. II-381, punctul 32), și Hotărârea din 11 septembrie 2002, Alpharma/Consiliul (T-70/99, Rec., p. II-3495, punctul 182).

102 — Hotărârea Tribunalului din 15 septembrie 1998, Gestevisión Telecinco/Comisia (T-95/96, Rec., p. II-3407, punctul 75).

103 — A se vedea, în cadrul Tratatului CECO, articolul 16 CO. Aceste măsuri de organizare internă sunt stabilite în cadrul unui regulament de procedură. Regulamentele de procedură în vigoare la momentul faptelor erau Regulamentul din 9 ianuarie 1963 (JO 1963, 17, p. 181) și Regulamentul din 17 februarie 1993 (JO L 230, p. 15). Acesta din urmă a fost înlocuit cu Regulamentul de procedură al Comisiei din 18 septembrie 1999 (JO L 252, p. 41) și, ulterior, cu Regulamentul de procedură al Comisiei din 29 noiembrie 2000 (JO L 308, p. 26, Ediție specială, 01/vol. 2, p. 216).

104 — În temeiul articolului 17 din Regulamentele de procedură din 1963 și din 1993, „Comisia dispune, pentru a pregăti și pentru a pune în aplicare activitatea sa, de un sistem administrativ de servicii care formează o singură administrație".

în divizii potrivit unui plan de repartizare a atribuțiilor întocmit astfel încât urmărește prevenirea pe cât posibil a suprapunerilor de competențe și a dublării muncii [105]. Pentru a asigura eficacitatea acțiunii sale, Comisia prevede astfel, la articolul 21 alineatul (1) din Regulamentul de procedură din 1963, că serviciile sale „lucrează într-o cât se poate de strânsă cooperare". În temeiul acestei dispoziții, înainte ca un document să fie prezentat Comisiei, serviciul responsabil trebuie să informeze toate serviciile care sunt interesate în temeiul planului de repartizare a atribuțiilor sau al motivelor ce țin de natura cauzelor în vederea prevenirii oricărei duble activități și a primirii acordului și a observațiile acestora [106].

267. În prezenta acțiune, din expunerea situației de fapt efectuată de Tribunal reiese că, începând cu 1988, Comisiei i-au fost comunicate rapoartele de activitate și rezultatele financiare anuale ale Salzgitter, care indicau că aceasta beneficiase de rezerve excepționale, în temeiul articolului 3 din ZRFG. Potrivit Tribunalului, aceste indicații puteau reieși de asemenea din examinarea efectuată de Comisie în 1988 cu privire la compatibilitatea cu Tratatul CE a schemei generale de ajutoare.

268. Asemenea Tribunalului, considerăm că Comisia era în măsură să afle de existența ajutoarelor în cauză. Într-adevăr, astfel cum reiese clar din hotărârea atacată, Comisia a încercat să supravegheze activitatea întreprinderilor siderurgice printr-un ansamblu de măsuri „anti-criză" care îi permiteau să dispună de un maxim de informații cu privire la situația financiară a Salzgitter [107].

269. Legătura dintre regimul cotelor de producție de oțel și cel al ajutoarelor de stat este clară. Aceasta rezultă din articolul 15 A din deciziile vizate de Tribunal, precum și din articolul 14 din acestea [108]. Atunci când Comisia aplică una sau alta dintre aceste dispoziții, este în mod necesar pusă în situația de a examina rezultatele financiare ale întreprinderii în temeiul informațiilor comunicate de aceasta [109].

105 — Articolul 19 din Regulamentul de procedură din 1963, articolul 18 din Regulamentul de procedură din 1993, articolul 17 din Regulamentul de procedură din 1999 și articolul 19 din Regulamentul de procedură din 2000.

106 — Respectiva dispoziție a fost reluată în termeni aproape identici la articolul 20 primul paragraf din Regulamentul de procedură din 1993, la articolul 19 primul paragraf din Regulamentul de procedură din 1999 și la articolul 21 primul paragraf din Regulamentul de procedură din 2000. A se vedea de asemenea Kindblom-Törnell, M., „The role of the cabinets in the decision-making process of the European Commission", în *Liber amicorum en l'honneur de Sven Norberg*, Bruylant, Bruxelles, 2006, p. 329, 230.

107 — Semnalăm faptul că, în urma dispariției regimului de cote în cursul lunii iunie 1988, a fost adoptată, în temeiul articolului 47 CO, Decizia nr. 2448/88/CECO a Comisiei din 19 iulie 1998 de instituire a unui regim de supraveghere cu privire la anumite produse pentru întreprinderile industriei siderurgice (JO L 212, p. 1). În temeiul acestei decizii aplicabile de la 1 iulie 1988 până la 30 iunie 1990, întreprinderile erau obligate să declare lunar Comisiei producțiile și livrările de oțel. Începând cu 1991 și cu scopul de a remedia dificultățile persistente ale pieței oțelului, a fost adoptată, în temeiul articolului 54 CO, Decizia nr. 3010/91/CECO a Comisiei din 15 octombrie 1991 privind informațiile pe care întreprinderile siderurgice trebuie să le furnizeze referitor la investițiile lor (JO L 286, p. 20).

108 — A se vedea articolul 14 din deciziile de prelungire de la nota de subsol 96.

109 — A se vedea Comunicarea Comisiei privind informațiile pe care trebuie să le furnizeze întreprinderile siderurgice care solicită să li se aplice articolele 14 și 15 din Decizia nr. 1696/82/CECO și criteriile stabilite de Comisie în vederea aplicării acestora (JO 1982, C 318, p. 3).

270. Curtea s-a pronunțat în sensul că toate măsurile formau un ansamblu coerent și că nu se poate critica introducerea, în regimul cotelor de producție, a unor criterii aparținând schemei de ajutoare acordate siderurgiei, pentru că ambele au ca obiectiv restructurarea, oricare ar fi diferențele între bazele lor juridice și criteriile lor de aplicare. Prin urmare, potrivit Curții, nu ar fi arbitrar sau discriminatoriu ca datele rezultate din aplicarea unuia dintre aceste regimuri să poată fi folosite ca referință în celălalt [110].

271. Cu toate acestea, nu există nicio obligație în sarcina Comisiei cu privire la consecințele pe care aceasta ar trebui să le deducă dintr-o eventuală constatare a lipsei notificării unui ajutor. De altfel, Curtea a adoptat o abordare foarte prudentă și care respectă diferitele proceduri stabilite de Comisie în cadrul măsurilor anti-criză. Facem referire, în această privință, la Hotărârea din 7 iulie 1982, Klöckner-Werke/Comisia [111]. În această cauză, întreprinderea reclamantă reproșa, printre altele, Comisiei că nu a ținut cont, în cadrul calculării cotelor de producție, de subvențiile publice de care beneficiase un anumit număr de întreprinderi din mai multe state membre, cu încălcarea Tratatului CECO. În opinia Klöckner-Werke AG, Comisia ar fi trebuit să reacționeze la acordarea acestor subvenții publice. Curtea a considerat că Comisia nu era *„obligată să țină cont, în cadrul măsurilor prevăzute la articolul 58 [CO]*[[112]*], de denaturarea creată pe piața siderurgică prin acordarea unor ajutoare eventual incompatibile cu tratatul”* [113]. Curtea a arătat că, întrucât punerea în aplicare a articolului 58 CO necesita, prind natură, o acțiune rapidă, întemeiată pe criterii simple, aceasta era incompatibilă cu luarea în considerare a unor elemente precum ajutoarele publice, a căror apreciere presupunea investigații foarte complexe. Astfel, Curtea a statuat că, *„deși nu este exclus ca, în elaborarea cotelor de producție, Comisia să poată ține cont de situațiile contrare articolului 4 litera (c) [CO] și normelor stabilite prin deciziile sale în acest domeniu, adoptate conform procedurilor prevăzute în acest sens,* astfel cum aceasta ține deja cont de acțiunea sa de supraveghere în materie de investiții, nu se poate ajunge totuși până la a impune ca măsurile anti-criză de la articolul 58 [CO] să fie utilizate ca o corectare a efectului ajutoarelor ilicite acordate de statele membre” [114].

272. Prin urmare, având în vedere aceste elemente, nu există nicio obligație în sarcina

110 — Hotărârea Krupp și Thyssen/Comisia, citată anterior. A se vedea de asemenea Hotărârea Dillinger Hüttenwerke/Comisia, citată anterior, în care Curtea a precizat că articolele 14 A și 14 B din Decizia nr. 234/84 privind atribuirea unor cote de producție suplimentare trebuie să se aplice și să fie interpretate în lumina celui de al doilea cod. Rezultă că o întreprindere care trebuie să respecte criteriile pentru autorizarea unui ajutor nu poate beneficia de o cotă suplimentară în temeiul articolului 14 A din respectiva decizie (punctele 13-15).

111 — 119/81, Rec., p. 2627.

112 — Regimul de supraveghere și de cote de producție a oțelului este întemeiat pe această dispoziție.

113 — Hotărârea Klöckner Werke/Comisia, citată anterior (punctul 19, sublinierea noastră).

114 — *Idem* (sublinierea noastră). A se vedea de asemenea Hotărârea din 11 mai 1983, Klöckner-Werke/Comisia (136/82, Rec., p. 1599, punctul 36), Hotărârea Klöckner Werke/Comisia (311/81 și 30/82, Rec., p. 1549, punctul 36), precum și Hotărârea Finsider/Comisia, citată anterior.

Comisiei cu privire la consecințele care trebuie deduse în cadrul elaborării cotelor de producție dintr-o eventuală lipsă a notificării unui ajutor de stat. Nu este mai puțin adevărat că Comisia, în calitate de autoritate de supraveghere, era obligată să acționeze cu întreaga diligență cerută.

273. Cu toate acestea, nu considerăm că această lipsă de diligență poate, în prezenta cauză, să scutească statul membru de a dispune recuperarea ajutoarelor acordate ilegal și întreprinderea beneficiară de a le rambursa.

274. Astfel, considerăm că nici Republica Federală Germania, nici Salzgitter nu pot invoca în mod justificat o încălcare a principiului bunei administrări de către Comisie, din moment ce acordarea ajutoarelor în cauză nu a făcut obiectul niciunei notificări, sub nicio formă, în pofida caracterului clar și necondiționat al acestei obligații.

275. Într-adevăr, este important să amintim că dreptul la o bună administrare nu este o prerogativă absolută, opozabilă în toate circumstanțele administrației comunitare. De fapt, dintr-o jurisprudență constantă reiese că, deși principiul bunei administrări impune instituțiilor comunitare un anumit număr de obligații, acesta presupune în egală măsură o anumită diligență din partea părții interesate [115]. În consecință, garanțiile oferite particularilor nu pot fi invocate de o persoană care ar fi fost neglijentă sau de rea-credință.

276. În prezenta acțiune, este cert că nicio notificare a ajutoarelor în litigiu nu a fost efectuată în 1988 sau în cursul anilor următori. Or, astfel cum a arătat Curtea, o astfel de atitudine constituie o „încălcare deosebit de gravă, în măsura în care [aceasta] contravine […] unui sistem esențial pentru salvgardarea pieței comune” [116].

277. Obligația de notificare prealabilă este, de fapt, cheia sistemului de control preventiv pus în aplicare de Comisie în cadrul diverselor coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei. Această obligație îi permite asigurarea supravegherii pieței comune a cărbunelui și a oțelului, conform obiectivelor urmărite de Tratatul CECO, autorizând acordarea anumitor ajutoare industriei siderurgice, ținând cont de sensibilitatea specială a sectorului. Respectiva obligație permite de asemenea înlăturarea eventualelor îndoieli ale statului membru care urmărește să adopte o măsură cu privire la problema dacă

115 — A se vedea în special Hotărârea Tribunalului din 8 mai 2003, Josanne și alții/Comisia (T-82/01, Rec., p. II-2013, punctul 81).

116 — Ordonanța Germania/Comisia, citată anterior (punctul 54 și jurisprudența citată).

aceasta constituie sau nu constituie un ajutor autorizat de codul aplicabil privind ajutoarele acordate siderurgiei. Prin urmare, este cert că obligația de notificare are ca obiect securitatea juridică și că aceasta trebuie să fie, în acest sens, respectată cu rigoare [117].

278. Prin introducerea, la articolul 6 din al treilea cod, a unei proceduri de notificare a proiectelor precum cel în cauză în prezenta acțiune, Comisia a jucat rolul care îi revine prin Tratatul CECO în materie de ajutoare de stat, în condițiile în care considera că schemele pe care aceasta le autorizase anterior în temeiul Tratatului CE erau susceptibile să afecteze buna funcționare a pieței comune a cărbunelui și a oțelului.

279. Astfel cum reiese cu claritate din al cincilea considerent al acestui cod, obiectivul era de „a pune în aplicare un sistem comunitar global care să asigure tuturor ajutoarelor de care siderurgia [putea] încă beneficia un tratament uniform, în cadrul unei singure proceduri". [traducere neoficială]

280. Acest sistem permite să se evite ca o schemă generală de ajutoare, autorizată de Comisie în temeiul Tratatului CE, să poată avea ca rezultat noi aplicări în cadrul Tratatului CECO, în timp ce aceasta ar fi contrară bunei funcționări a pieței comune a oțelului, precum și normelor stabilite în cadrul codurilor privind ajutoarele acordate siderurgiei.

281. Astfel, sistemul respectiv asigură o egalitate de tratament între statele membre și operatorii economici după cum aceștia notifică un ajutor acordat în mod specific unei întreprinderi siderurgice, în temeiul articolului 6 alineatul (1) prima teză din al treilea cod, sau un ajutor acordat în aplicarea unei scheme generale de ajutoare, în temeiul articolului 6 alineatul (1) a doua teză din același cod. Într-adevăr, ar fi contrar principiului egalității de tratament ca un ajutor acordat în temeiul unei scheme generale de ajutoare autorizate în temeiul Tratatului CE să fie autorizat, spre deosebire de ajutorul notificat în temeiul unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei. O astfel de ipoteză s-ar opune obiectivelor proprii urmărite de Tratatul CECO și ar priva de orice efect util sistemul de control preventiv stabilit de Comisie la articolul 6 din al treilea, din al patrulea, din al cincilea și din al șaselea cod. O astfel de situație ar determina în egală măsură riscul de a eluda normele formulate în cadrul Tratatului CECO, și în special interdicția ajutoarelor de stat formulată la articolul 4 litera (c) CO în favoarea normelor mai flexibile ale Tratatului CE.

282. Or, în prezenta acțiune, nu se constată că ajutoarele în litigiu au fost acordate,

117 — Hotărârea din 15 februarie 2001, Austria/Comisia (C-99/98, Rec., p. I-1101, punctele 73 și 85).

contrar obligațiilor impuse statelor membre la articolul 6 din al treilea cod și din codurile următoare, fără ca acestea să fi făcut obiectul unei notificări, sub orice formă.

283. În mod evident, comunicarea către Comisie, efectuată de Salzgitter, a rapoartelor sale de activitate sau a oricărui alt document de natură identică, în cadrul unui regim de supraveghere al cotelor de oțel și a investițiilor, nu poate înlocui o notificare, corectă din punct de vedere formal, conformă cu cerințele respectivei dispoziții.

284. Astfel cum a statuat Curtea cu privire la procedura prevăzută la articolul 88 alineatul (3) CE, obligația de notificare prealabilă revine numai statelor membre. De exemplu, această obligație nu poate fi îndeplinită, dacă întreprinderea beneficiară a ajutorului este cea care efectuează notificarea [118]. Prin urmare, Curtea interpretează în mod strict obligația de notificare prealabilă a ajutoarelor de stat prevăzută de Tratatul CE. Cu atât mai mult acest lucru se aplică în cadrul Tratatului CECO, care, amintim, nu autorizează decât cu titlu derogatoriu acordarea ajutoarelor de stat.

285. Rezultă că Republica Federală Germania nu putea să se sustragă de la obligația de notificare care îi revenea în temeiul articolului 6 din al treilea, din al patrulea și din al cincilea cod, bazându-se pe constatările pe care Comisia ar fi fost pusă în situația de a le face prin studierea documentelor transmise de Salzgitter sau în cadrul examinării schemei generale de ajutoare pe care aceasta a putut să o efectueze în temeiul Tratatului CE.

286. Într-adevăr, în acest caz, un stat membru s-ar putea sustrage de la obligația de notificare prealabilă a ajutoarelor și, în consecință, ar putea priva de orice efect util controlul preventiv al Comisiei.

287. În prezenta acțiune, este cert că, prin faptul că nu a notificat Comisiei, timp de aproape 10 ani, proiectele având ca obiect aplicarea articolului 3 din ZRFG în beneficiul Salzgitter, Republica Federală Germania nu și-a îndeplinit obligațiile.

288. În aceste condiții și presupunând că Comisia nu și-a îndeplinit obligația de diligență considerăm, contrar opiniei Tribunalului, că această circumstanță nu trebuia să scutească statul membru de obligația de a recupera ajutoarele în cauză, în măsura în care, în lipsa unei notificări prealabile, acestea fuseseră acordate ilegal întreprinderii Salzgitter și trebuiau să fie recuperate.

118 — Hotărârea din 1 iunie 2006, P & O European Ferries (Vizcaya) și Diputación Foral de Vizcaya/Comisia (C-442/03 P și C-471/03 P, Rec., p. I-4845, punctul 103).

289. În prezent, în cadrul analizei celui de al treilea aspect al primului motiv, vom examina dacă Comisia putea solicita totuși rambursarea ajutoarelor în cauză fără a încălca principiile securității juridice și protecției încrederii legitime.

3. Cu privire la al treilea aspect al primului motiv, întemeiat pe interpretarea eronată a principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime

290. Înțelegem că, prin intermediul celui de al treilea aspect al primului motiv, Comisia impută Tribunalului că a aplicat în mod incorect jurisprudența Curții privind principiile securității juridice și protecției încrederii legitime, susținând că aceasta ar fi încălcat principiile respective prin solicitarea rambursării ajutoarelor acordate Salzgitter în perioada 1986-1995.

a) Argumentele părților

291. Comisia consideră că hotărârea atacată aduce atingere principiului securității juridice, în măsura în care Tribunalul nu ar ține seama de natura normelor privind ajutoarele acordate siderurgiei. Acestea din urmă s-ar afla într-o evoluție constantă, precum cele privind organizările comune ale piețelor. Astfel, Comisia susține că operatorii economici trebuie să se aștepte la modificări ale normelor aplicabile și nu se justifică încrederea legitimă a acestora în faptul că nu vor fi supuși unor noi restricții [119].

292. Salzgitter susține, în esență, că Tribunalul a aplicat în mod corect principiile securității juridice și protecției încrederii legitime.

293. Aceasta amintește că, potrivit jurisprudenței Curții, principiul protecției încrederii legitime poate fi invocat împotriva unei reglementări comunitare, în măsura în care Comunitatea a creat ea însăși, anterior, o situație susceptibilă să determine o încredere legitimă [120]. Or, în prezenta cauză, Comisia, pe de o parte, ar fi autorizat ZRFG în mai multe rânduri și fără rezervă și, pe de altă parte, ar fi declarat, în cadrul primului cod, că era obligată să continue să considere schemele de ajutoare, precum ZRFG, ca fiind legale [121].

119 — Comisia face trimitere la Hotărârea din 15 februarie 1996, Duff și alții (C-63/93, Rec., p. I-569, punctul 20).

120 — Hotărârea din 6 martie 2003, Niemann (C-14/01, Rec., p. I-2279, punctul 56).

121 — Primul și al patrulea considerent al primului cod.

294. În plus, Salzgitter precizează că numai din anul 1998 Comisia a inițiat examinarea regimurilor fiscale ale statelor membre din perspectiva dreptului ajutoarelor de stat. În această privință, Salzgitter face referire la anumite decizii ale Comisiei, în care aceasta din urmă nu a dispus recuperarea ajutoarelor acordate în temeiul unui regim fiscal național, din motive legate în special de protecția încrederii legitime [122]. Prin urmare, aceasta susține că decizia în litigiu, prin solicitarea rambursării ajutoarelor acordate întreprinderii Salzgitter, încalcă principiul egalității de tratament.

b) Apreciere

295. Republica Federală Germania consideră că Tribunalul s-a referit în mod corect la Hotărârile citate anterior Duff și alții [123] și Oliveira/Comisia [124], în măsura în care acestea defineau protecția oferită de principiul securității juridice în sensul său cel mai larg. După ce a amintit că, potrivit jurisprudenței Curții, o reglementare comunitară nu respectă imperativul securității juridice decât dacă permite părților interesate să cunoască, cu exactitate, întinderea obligațiilor pe care aceasta le impune și să acționeze în consecință, Republica Federală Germania subliniază că o astfel de apreciere depinde de contextul în care această reglementare comunitară a fost adoptată și de o comparație cu situația juridică existentă anterior. Or, în prezenta cauză, Republica Federală Germania consideră că părțile interesate nu erau în măsură să cunoască cu precizie întinderea obligațiilor care le reveneau, în măsura în care noua reglementare nu era nici clară, nici suficient motivată. Prin urmare, Tribunalul ar fi recunoscut în mod întemeiat o încălcare a principiului securității juridice.

296. Astfel cum am arătat, Tribunalul a statuat, la punctul 182 din hotărârea atacată, că Comisia nu putea solicita, în circumstanțele speciale ale cauzei, restituirea ajutoarelor acordate Salzgitter fără a încălca principiul securității juridice. În fapt, în opinia Tribunalului, cadrul juridic aplicabil întreprinderii beneficiare nu era clar și, prin faptul că nu a reacționat la informațiile pe care i le comunicaseră întreprinderea beneficiară și Republica Federală Germania, Comisia fusese lipsită de diligență și crease astfel o situație cu caracter echivoc.

297. Având în vedere concluziile prezentate în cadrul examinării celor două aspecte precedente, considerăm, contrar aprecierilor

122 — Decizia 2002/347, Decizia 2003/755/CE a Comisiei din 17 februarie 2003 privind schema de ajutoare pusă în aplicare de Belgia în favoarea centrelor de coordonare stabilite în Belgia (JO L 282, p. 25), Decizia 2003/515/CE a Comisiei din 17 februarie 2003 privind schema de ajutoare pusă în aplicare de Țările de Jos pentru activitățile de finanțare internaționale (JO L 180, p. 52) și Decizia 2003/601/CE a Comisiei din 17 februarie 2003 privind schema de ajutoare C 54/2001 (ex NN 55/2000) Irlanda – venituri din străinătate (JO L 204, p. 51).

123 — Punctul 20.

124 — Punctul 29.

Tribunalului, că, prin solicitarea restituirii ajutoarelor în cauză, Comisia nu a încălcat nici principiul securității juridice, nici pe cel al încrederii legitime a întreprinderii Salzgitter.

299. Având în vedere elementele pe care le-am prezentat deja, nu considerăm că, prin solicitarea rambursării ajutoarelor în litigiu, Comisia a putut încălca securitatea juridică a întreprinderii Salzgitter.

i) Cu privire la o pretinsă încălcare a principiului securității juridice

298. Principiul securității juridice presupune ca legislația comunitară să fie certă și ca aplicarea acesteia să fie previzibilă pentru justițiabili [125]. Acesta impune ca orice act al instituțiilor care produce efecte juridice să fie clar, precis și adus la cunoștința părții interesate, astfel încât aceasta să poată cunoaște cu certitudine momentul din care actul respectiv există și începe să își producă efectele juridice. Acest principiu are o importanță deosebită în cazul în care este vorba despre un act care poate avea implicații financiare pentru a permite celui interesat să cunoască cu exactitate întinderea obligațiilor pe care actul i le impune [126]. Aceasta poate fi situația deciziilor adoptate de Comisie în materie de ajutoare de stat [127].

300. Astfel cum am arătat, codurile privind ajutoarele acordate siderurgiei au fost adoptate de Comisie sub forma unor decizii cu aplicabilitate generală. În acest scop, acestea au făcut obiectul unei publicări în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene.* Codurile respective autorizează, în anumite condiții, derogări de la interdicția de principiu a ajutoarelor de stat stabilită la articolul 4 litera (c) CO în favoarea unor categorii determinate de ajutoare pe care le enumeră în mod exhaustiv. În opinia noastră, normele pe care aceste coduri le stabilesc sunt clare. Am arătat deja acest lucru, la punctele 232-238 din prezentele concluzii, cu privire la obligația de notificare prealabilă a proiectelor de ajutoare. Republica Federală Germania, având în vedere participarea acesteia la Comitetul Consultativ CECO, și Salzgitter, datorită poziției sale economice de anvergură, erau, ambele, în măsură să cunoască întinderea obligațiilor care le erau impuse de Comisie în cadrul regimului de control al ajutoarelor de stat.

125 — Hotărârea din 15 decembrie 1987, Irlanda/Comisia (325/85, Rec., p. 5041, punctul 18).

126 — A se vedea în special Hotărârea Curții din 9 iulie 1981, Gondrand Frères și Garancini (169/80, Rec., p. 1931, punctul 17), și Hotărârea Tribunalului din 3 octombrie 2006, Hewlett-Packard/Comisia (T-313/04, Rec., p. II-77, punctul 66 și jurisprudența citată).

127 — Hotărârea Duff și alții, citată anterior (punctul 20).

301. Cu privire la previzibilitatea normelor aplicabile, considerăm de asemenea că Salzgitter era în măsură să prevadă că normele stabilite de Comisie în cadrul diverselor coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei

puteau face obiectul unor adaptări și modificării în funcție de evoluția situației economice din sectorul siderurgic.

302. Într-adevăr, astfel cum Comisia a observat în mod corect, normele privind ajutoarele acordate siderurgiei sunt în evoluție constantă. Codurile privind ajutoarele acordate siderurgiei și normele pe care acestea le stabilesc nu sunt valabile decât pentru o perioadă determinată. Aceste coduri se abrogă unul pe altul și fiecare cod presupune o nouă redactare a dispozițiilor derogatorii, adaptându-le evoluțiilor tehnice și economice ale industriei siderurgice. Prin modificarea acestor coduri, Comisia a urmărit tocmai ca acordarea de ajutoare să nu fie o situație permanentă, ci să rămână o excepție limitată în timp, răspunzând unei situații și unor nevoi determinate. În consecință, decizia Comisiei care autorizează, în cadrul unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei, acordarea de ajutoare determinate anumitor întreprinderi siderurgice creează o situație juridică ce poate fi modificată în cadrul puterii de apreciere a instituțiilor comunitare, cum se poate întâmpla, printre altele, în domeniul organizărilor comune ale piețelor, al cărui obiect implică o adaptare constantă în funcție de modificările situației economice [128]. După expirarea unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei, Comisia poate adopta, prin urmare, noi norme, în cadrul unui alt cod, în cazul în care consideră că aceasta este soluția la care trebuie să conducă aplicarea corectă a normelor Tratatului CECO.

303. În consecință, considerăm că decizia în litigiu, prin faptul că arată că ajutoarele în cauză nu fuseseră notificate și prin solicitarea, în consecință, a rambursării acestora, nu evidențiază, prin urmare, o încălcare de către Comisie a principiului securității juridice, în timp ce Republica Federală Germania, prin faptul că nu a notificat respectivele ajutoare conform dispozițiilor celui de al treilea, ale celui de al patrulea și ale celui de al cincilea cod, nu a respectat acest principiu.

ii) Cu privire la o pretinsă încălcare a principiului protecției încrederii legitime

304. Principiul protecției încrederii legitime constituie corolarul principiului securității juridice. În cazul modificării normei, acesta are în vedere asigurarea protecției situațiilor în care se află în mod legal una sau mai multe persoane fizice sau în special juridice [129]. Cu

128 — A se vedea în special Hotărârea din 14 octombrie 1999, Atlanta/Comisia și Consiliul (C-104/97 P, Rec., p. I-6983, punctul 52).

129 — A se vedea în special Hotărârea din 18 mai 2000, Rombi și Arkopharma (C-107/97, Rec., p. I-3367, punctul 66 și jurisprudența citată).

toate acestea, atunci când o situație poate fi modificată în cadrul puterii de apreciere a instituțiilor comunitare, operatorii economici nu pot avea o încredere legitimă în menținerea unei situații existente [130].

305. În prezenta acțiune și având în vedere concluziile pe care le-am prezentat anterior, considerăm mai întâi că nici Salzgitter, nici Republica Federală Germania nu se pot prevala de o încălcare a principiului protecției încrederii legitime.

306. Într-adevăr, știm că, în domeniul ajutoarelor de stat, statele membre nu se pot prevala de încrederea legitimă a beneficiarilor pentru a se sustrage de la obligația de a recupera ajutoarele acordate ilegal, cu încălcarea normelor de procedură. Astfel, Curtea consideră că, în acest caz, autoritățile naționale ar putea să se bazeze pe ilegalitatea propriului lor comportament pentru a submina eficacitatea controlului efectuat de Comisie [131].

307. Știm de asemenea că, ținând cont de caracterul imperativ al controlului ajutoarelor de stat, operatorii economici nu pot avea o încredere legitimă în legalitatea ajutorului decât dacă acesta a fost acordat cu respectarea procedurii prevăzute în acest sens și în special a competențelor atribuite Comisiei [132]. De asemenea, potrivit unei jurisprudențe constante, un operator economic diligent trebuie în mod normal să fie în măsură să se asigure de respectarea acestei proceduri [133].

308. Or, în cadrul prezentelor concluzii, susținem că Republica Federală Germania, prin faptul că nu a notificat ajutoarele în cauză, nu a respectat procedura prevăzută, începând cu anul 1986, de diversele coduri privind ajutoarele acordate siderurgiei. Considerăm de asemenea că Salzgitter era în măsură să cunoască cu precizie întinderea obligațiilor sale în cadrul controlului ajutoarelor de stat realizat de Comisie.

309. Prin urmare, considerăm, având în vedere jurisprudența sus-menționată și în circumstanțele speciale ale prezentei cauze, că nici Republica Federală Germania, nici Salzgitter nu se pot prevala de încălcarea

130 — Hotărârea Delacre și alții/Comisia, citată anterior (punctul 33 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea Tribunalului din 24 octombrie 1997, Wirtschaftsvereinigung Stahl și alții/Comisia (T-244/94, Rec., p. II-1963, punctele 58 și 59).

131 — A se vedea în special, în contextul Tratatului CE, Hotărârea din 14 ianuarie 1997, Spania/Comisia (C-169/95, Rec., p. I-135, punctul 48 și jurisprudența citată).

132 — A se vedea în special, în contextul Tratatului CE, Hotărârea din 22 iunie 2006, Belgia și Forum 187/Comisia (C-182/03 și C-217/03, Rec., p. I-5479, punctele 150-152).

133 — A se vedea Hotărârea Alcan Deutschland, citată anterior (punctul 25 și jurisprudența citată).

principiului protecției încrederii legitime pentru a se sustrage de la obligația de recuperare a ajutoarelor în cauză.

310. În orice caz, nu considerăm că Comisia a putut determina o încredere legitimă a statului membru în cauză și a întreprinderii beneficiare cu privire la compatibilitatea cu normele Tratatului CECO a ajutoarelor în cauză.

311. Astfel cum a subliniat avocatul general Léger la punctele 365-370 din Concluziile prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Belgia și Forum 187/Comisia, citată anterior, încălcarea principiului protecției încrederii legitime este admisă, potrivit jurisprudenței Curții, atunci când sunt îndeplinite trei condiții.

312. În primul rând, trebuie să existe un act sau un comportament al administrației comunitare de natură să fi generat această încredere. În plus, această administrație trebuie să fi furnizat asigurări precise [134].

313. În al doilea rând, operatorul economic nu trebuie să fie în măsură să prevadă schimbarea liniei de conduită adoptate anterior de administrația comunitară. Într-adevăr, dintr-o jurisprudență constantă reiese că, atunci când un operator economic prudent și avizat este în măsură să prevadă adoptarea unui act comunitar de natură să îi afecteze interesele, el nu poate invoca beneficiul principiului protecției încrederii legitime dacă acest act a fost adoptat [135]. Încrederea generată de actul sau de comportamentul administrației comunitare este, prin urmare, „legitimă” și trebuie, în consecință, să fie protejată atunci când persoana în cauză putea să se aștepte în mod rezonabil la menținerea sau la stabilitatea situației create, astfel cum o putea face un operator economic „prudent și avizat”.

314. În al treilea rând, interesul comunitar urmărit prin actul atacat nu trebuie să justifice atingerea adusă încrederii legitime a părții interesate. Această condiție este astfel îndeplinită atunci când punerea în balanță a intereselor în cauză demonstrează că, în circumstanțele cauzei, interesul comunitar nu primează asupra celui al persoanei interesate de menținerea situației pe care aceasta putea în mod legitim să o considere stabilă [136].

315. Trebuie examinat dacă, în prezenta cauză, actele sau comportamentul Comi-

134 — Hotărârea Belgia și Forum 187/Comisia, citată anterior (punctul 147 și jurisprudența citată).

135 — *Idem*.

136 — A se vedea în special Hotărârea din 17 iulie 1997, Affish (C-183/95, Rec., p. I-4315, punctul 57).

siei au putut determina o încredere legitimă a întreprinderii beneficiare de natură să împiedice Comisia să impună Republicii Federale Germania dispunerea restituirii ajutoarelor și întreprinderii Salzgitter rambursarea acestora.

316. Nu credem acest lucru. Astfel, contrar susținerilor întreprinderii Salzgitter și ale Republicii Federale Germania, în opinia noastră, Comisia nu a putut determina o încredere legitimă atunci când a autorizat, în temeiul Tratatului CE, schema generală de ajutoare prevăzută la articolul 3 din ZRFG sau atunci când a adoptat primul cod sau chiar când nu a reacționat la informațiile care îi fuseseră comunicate de către Salzgitter.

317. În ceea ce privește, mai întâi, deciziile Comisiei de a nu ridica obiecții referitoare la articolul 3 din ZRFG, considerăm că acestea nu au putut furniza asigurări precise cu privire la compatibilitatea ajutoarelor în cauză cu normele Tratatului CECO. Astfel cum am arătat în cadrul examinării recursului incident, aceste decizii au fost adoptate numai în temeiul articolelor 87 CE și 88 CE și aveau în vedere întreprinderile care intră sub incidența Tratatului CE. În măsura în care ajutoarele în cauză au fost în beneficiul unei întreprinderi care intră sub incidența Tratatului CECO, compatibilitatea acestora cu piața comună a cărbunelui și a oțelului intra, prin urmare, sub incidența normelor speciale ale acestui tratat și a actelor adoptate în vederea aplicării acestuia [137].

318. În ceea ce privește, în continuare, normele stabilite de Comisie în cadrul primului cod, considerăm de asemenea că acestea nu au putut conferi societății Salzgitter așteptări legitime cu privire la compatibilitatea ajutoarelor în cauză cu piața comună a cărbunelui și a oțelului.

319. Într-adevăr, astfel cum am arătat, normele pe care le stabilește Comisia în cadrul unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei corespund unei situații și unor nevoi precise și acestea nu sunt valabile decât pentru o perioadă determinată. Or, dintr-o jurisprudență constantă reiese că, deși principiul protecției încrederii legitime se înscrie printre principiile fundamentale ale Comunității, operatorii economici nu pot totuși să aibă în mod justificat o încredere legitimă în menținerea unei situații existente care poate fi modificată în cadrul puterii de apreciere a instituțiilor comunitare. În Hotărârea Wirtschaftsvereinigung Stahl și alții/Comisia, citată anterior, instanța comunitară a subliniat astfel că „buna funcționare a pieței comune a oțelului [presupunea] necesitatea evidentă a unei adaptări constante în funcție

137 — Facem trimitere la punctele 149-152 din prezentele concluzii.

de modificările situației economice”[138]. Cu privire la măsurile destinate să contracareze situațiile de criză, aceasta a statuat că operatorii economici nu puteau invoca un drept câștigat la menținerea unei situații juridice existente la un moment dat[139].

320. În consecință, astfel cum am observat, decizia Comisiei care autorizează acordarea unei categorii de ajutoare anumitor întreprinderi siderurgice în cadrul unui cod privind ajutoarele acordate siderurgiei creează o situație juridică ce poate fi modificată în temeiul puterii sale de apreciere.

321. Rezultă că, atunci când Comisia precizează, pe de o parte, în cadrul celui de al patrulea considerent al primului cod, că acesta se limitează „numai la ajutoarele specifice” – aplicarea unor scheme generale de ajutoare siderurgiei rămânând supusă controlului Comisiei în temeiul articolului 67 CO, precum și a articolelor 87 CE și 88 CE – și arată, pe de altă parte, la articolul 10 din codul respectiv, că acesta „este aplicabil până la 31 decembrie 1981”, este cert că, începând cu această dată, Comisia poate adopta norme diferite. Salzgitter, care se presupune că a luat la cunoștință reglementarea aplicabilă, era, prin urmare, în măsură să prevadă că aceasta putea face obiectul unei adaptări și al unei modificări în funcție de situația conjuncturală a pieței siderurgice. Cu alte cuvinte, atunci când Comisia decide, în cadrul celui de al doilea cod, să stabilească o procedură uniformă pentru ansamblul ajutoarelor acordate siderurgiei și atunci când aceasta prevede în special, în cadrul celui de al treilea cod, o obligație de notificare a ajutoarelor precum cele în cauză în prezenta acțiune, Comisia nu încalcă, în opinia noastră, principiul protecției încrederii legitime.

322. În sfârșit, în ceea ce privește lipsa de reacție a Comisiei ca urmare a transmiterii unor informații comunicate de Salzgitter, considerăm că această situație nu putea să confere întreprinderii respective o încredere legitimă cu privire la compatibilitatea ajutoarelor în cauză cu piața comună a cărbunelui și a oțelului. De fapt, aceste informații nu au fost comunicate în cadrul unei notificări conforme dispozițiilor articolului 6 din al treilea cod și din codurile următoare, ci în cadrul programelor de supraveghere a producției de oțel și a investițiilor. Acest lucru ni se pare insuficient pentru ca Salzgitter să poată crede în mod rezonabil că ajutoarele de care aceasta a beneficiat nu ridicau nicio obiecție din partea Comisiei[140].

138 — Punctul 59.

139 — *Idem*.

140 — Hotărârea Curții din 24 noiembrie 1987, RSV/Comisia (223/85, Rec., p. 4617), nu poate fi transpusă în prezenta cauză. În acea cauză, Curtea considerase de fapt că întârzierea (de 26 de luni) cu care Comisia a adoptat o decizie privind compatibilitatea unui ajutor de stat putea conferi beneficiarului ajutorului o încredere legitimă de natură să împiedice Comisia să impună autorităților naționale dispunerea restituirii ajutorului. Cu toate acestea, în respectiva cauză, acest ajutor făcuse obiectul unei notificări.

323. În consecință, considerăm că actele sau comportamentul adoptat de Comisie în cadrul prezentei cauze nu au putut conferi întreprinderii Salzgitter o încredere legitimă de natură să împiedice Comisia să impună Republicii Federale Germania dispunerea restituirii ajutoarelor și întreprinderii beneficiare rambursarea acestora.

324. Având în vedere ansamblul acestor elemente și cu privire la concluziile pe care le-am prezentat deja în cadrul examinării celor două aspecte precedente, considerăm că Tribunalul a comis o eroare de drept atunci când s-a pronunțat în sensul că Comisia a încălcat principiul securității juridice prin faptul că a impus rambursarea ajutoarelor care, în lipsa unei notificări, fuseseră acordate ilegal întreprinderii Salzgitter.

325. În consecință, propunem Curții să declare primul motiv fondat și să anuleze hotărârea atacată în măsura în care aceasta a anulat articolele 2 și 3 din decizia în litigiu referitoare la rambursarea ajutoarelor acordate întreprinderii Salzgitter în perioada 1986-1995.

326. Având în vedere cele ce precedă, considerăm că nu trebuie să ne pronunțăm asupra celorlalte aspecte ale acestui motiv. Considerăm de asemenea că nu trebuie să ne pronunțăm asupra celui de al doilea motiv al acestui recurs.

VII — Cu privire la trimiterea cauzei în fața Tribunalului

327. Articolul 61 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție prevede că, în cazul în care recursul este întemeiat, Curtea anulează decizia Tribunalului. În acest caz, Curtea poate fie să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul, atunci când acesta este în stare de judecată, fie să trimită cauza Tribunalului pentru a se pronunța asupra acesteia.

328. În prezenta cauză, considerăm că litigiul nu este în stare de judecată. Într-adevăr, examinarea motivelor indicate de Salzgitter în cadrul acțiunii sale în anulare va impune inevitabil verificări de fapt pe care Tribunalul nu le-a examinat în cadrul hotărârii atacate. Ne referim în special la al patrulea motiv, întemeiat pe o eroare de apreciere cu privire la calificarea anumitor investiții ca măsuri care intră în domeniul de aplicare al Tratatului CECO, la al cincilea motiv, întemeiat pe o eroare de apreciere în sensul că Comisia nu ar fi calificat anumite proiecte de investiții ca măsuri care au în vedere protecția mediului, și la al șaselea motiv, întemeiat pe o eroare de apreciere în definirea ratei de actualizare determinante.

329. Aceste considerații ne determină să propunem trimiterea prezentei cauze în fața Tribunalului pentru ca acesta să se pronunțe asupra fondului și soluționarea odată cu fondul a cererii privind cheltuielile de judecată.

VIII — Concluzie

330. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să declare și să hotărască următoarele:

„1) Anulează Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 1 iulie 2004, Salzgitter/Comisia (T-308/00) în măsura în care aceasta anulează articolele 2 și 3 din Decizia 2000/797/CECO a Comisiei din 28 iunie 2000 privind ajutorul de stat acordat de Germania în favoarea Salzgitter AG, a Preussag Stahl AG și a filialelor siderurgice ale grupului, în prezent regrupate sub denumirea de Salzgitter AG — Stahl und Technologie (SAG).

2) Trimite cauza în fața Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene pentru ca acesta să se pronunțe asupra fondului.

3) Cererea privind cheltuielile de judecată se soluționează odată cu fondul."